

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیهما صلوات

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

جوان و موسیقی

میرزا مهدی آقابابایی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جوان و موسیقی

نویسنده:

مهدی آقابابائی

ناشر چاپی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۱	جوان و موسیقی
۱۱	مشخصات کتاب
۱۱	مقدمه
۱۲	فصل اول، مفهوم غنا و موسیقی
۱۲	اشاره
۱۲	۱ - معنای لغوی موسیقی
۱۳	۲ - مفهوم نوت = نت
۱۳	۳ - معنای لغوی غناء
۱۳	۴ - معنای ترجیع
۱۴	۵ - معنای طرب (مطرب)
۱۴	۶ - معنای لهو
۱۵	سخنان بزرگان پیرامون تعاریف واژه‌های موسیقی و غنا
۱۶	مستثنیات موسیقی و غنا
۱۶	استثنائات از حرمت غناء در تاریخ
۱۶	خوب خواندن و غناء دوتاست
۱۶	صدای خوب مانعی ندارد
۱۷	غنا و موسیقی در مجلس عروسی زنانه
۱۷	اشاره
۱۸	شرایط سه‌گانه:
۱۸	فصل دوم؛ پیشینه‌ی موسیقی و غنا
۱۸	اختراع موسیقی و غنا
۱۸	مخترع موسیقی

مخترع غنا	۱۹
سابقه‌ی موسیقی در ایران	۱۹
پیشرفت چشمگیر موسیقی بین اعراب	۱۹
تورع و پرهیزگاری ایرانیان آن زمان	۲۰
فصل سوم؛ موسیقی و غنا از دیدگاه قرآن	۲۰
اشاره	۲۰
آیه اول:	۲۰
آیه دوم:	۲۱
غنا از گناهان کبیره است	۲۲
فصل چهارم، آثار و عواقب غنا و موسیقی	۲۳
اشاره	۲۴
هدف رسالت پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ	۲۴
بررسی عواقب غنا و موسیقی	۲۴
اشاره	۲۴
الف: عواقب و آثار دنیوی	۲۴
۱ - آثار فردی و اجتماعی	۲۴
مرگ ناگهانی و قبول نشدن دعا	۲۴
سبب نفاق	۲۴
عامل زنا	۲۵
بدبختی جامعه	۲۵
ناسپاسی از حق تعالی	۲۵
ب: آثار خانوادگی	۲۵
بی تفاوت شدن نسبت به ناموس	۲۵
رفتن برکت	۲۶

- ۲ - عواقب و آثار اخروی موسیقی و غناء ۲۶
- ۳ - خرید و فروش، تعلیم و یاد دادن ۲۶
- خرید و فروش و کسب با وسایل لهو ۲۷
- ۴ - ثواب پرهیز از غناء ۲۷
- روایاتی دیگر ۲۷
- موسیقی علنی در آخر الزمان ۲۷
- زبان حال موسیقی حرام ۲۸
- فصل پنجم؛ موسیقی از دیدگاه دانشمندان اسلامی و غیر اسلامی ۲۸
- نظر امام خمینی (قدس سره) ۲۸
- ۱ - غافل کردن از مقدرات ۲۸
- ۲ - بیرون آوردن از جدیت ۲۸
- ۳ - در مورد تلویزیون ۲۸
- ۴ - حذف موسیقی ۲۹
- ۵ - مریض شدن مغز ۲۹
- ۶ - در مورد سرودها ۲۹
- نظر مقام معظم رهبری (دامت برکاته) ۲۹
- ۱ - مبارزه با تهاجم فرهنگی ۲۹
- ۲ - موسیقی حرام کدام است ۲۹
- ۳ - موسیقی زبان بین المللی ۳۰
- ۴ - موسیقی سنتی و غیر سنتی ۳۰
- ۵ - دستگاه‌های ممیزی ۳۱
- غنا و موسیقی از دیدگاه شهید مطهری (قدس سره) ۳۱
- اشاره ۳۱
- ۱ - از موضوعات مجمل ۳۱

- ۲ - قدرت عظیم و فوق العاده موسیقی ۳۲
- ۳ - آیا در اسلام به زیبایی و جمال عنایتی شده؟ ۳۲
- غنا و موسیقی از دیدگاه علامه جعفری (قدس سره) ۳۳
- اشاره ۳۳
- ۱ - شایستگی موسیقی به خاطر لذت به هیچ منطقی تکیه نمی‌کند ۳۳
- ۲ - موسیقی در جنگ‌های صدر اسلام ۳۴
- ۳ - علت ممنوعیت موسیقی در منابع اسلامی ۳۴
- ۴ - آیا موسیقی روح انسان را تصفیه می‌کند؟ ۳۴
- ۵ - اگر موسیقی واقعاً ضرر داشت آیا می‌توانست این اندازه مردم را به خود مشغول کند؟ ۳۵
- ۶ - موسیقی نمی‌تواند چاشنی روح باشد ۳۵
- ۷ - آیا موسیقی در محل کار سبب کار بیشتر است؟! ۳۶
- ۸ - احتلالات تعقل در موسیقی دانان ۳۶
- ۹ - گوش دادن به موسیقی‌های مجاز ۳۶
- ضررهای موسیقی از دیدگاه محمد تقی جعفری (قدس سره) ۳۷
- سخنان فقهاء اهل سنت درباره‌ی موسیقی ۳۷
- زیان‌های آفت بار موسیقی، یا بیانی حکیمانه ۳۸
- موسیقی از دیدگاه دانشمندان غیر اسلامی ۳۸
- فصل ششم؛ استفتائات مراجع درباره‌ی موسیقی و غنا ۳۹
- استفتائات مراجع درباره‌ی موسیقی و غنا ۳۹
- استماع نوارهای موسیقی ۳۹
- استماع و تکثیر نوار خوانندگان زن ۴۰
- اجرت تکثیر نوارهای حرام ۴۰
- موسیقی و غنای صدا و سیما ۴۱
- پخش نوارهای موسیقی توسط برخی رانندگان ۴۱

- ۴۱ ..... موسیقی سنتی
- ۴۲ ..... جمع آوری آغانات با استفاده از گروه‌های موسیقی
- ۴۲ ..... خرید و فروش آلات لهو و لعب
- ۴۲ ..... صرف بیت المال برای ساخت فیلمهای انحرافی و کنسرت‌های موسیقی
- ۴۳ ..... موسیقی غم انگیز
- ۴۳ ..... موسیقی نیرو بخش
- ۴۳ ..... موسیقی تفریحی
- ۴۳ ..... موسیقی کوتاه
- ۴۳ ..... موسیقی و فقهاء
- ۴۴ ..... موسیقی درمانی
- ۴۴ ..... نمایشگاه آلات موسیقی
- ۴۴ ..... تشکیل خانه و هنرستان موسیقی
- ۴۵ ..... آموزش موسیقی
- ۴۵ ..... تشویق موسیقی دانان
- ۴۶ ..... سؤالاتی پیرامون زنان و غنا
- ۴۶ ..... صدای مداحی زن
- ۴۶ ..... صدای گریه زن
- ۴۶ ..... صدای خنده زن
- ۴۶ ..... صدای تلاوت زن
- ۴۷ ..... صدای دکلمه‌ی زن
- ۴۷ ..... صدای کوکانه‌ی زن
- ۴۷ ..... همخوانی زنان
- ۴۷ ..... جمع خوانی زن و مرد
- ۴۸ ..... آواز زن برای شوهر

۴۸	آواز شب عروسی
۴۸	فصل هفتم؛ بیماری‌ها و امراض مربوط به موسیقی
۴۸	کار اعصاب و تأثیر موسیقی بر آن
۵۰	موسیقی موجب اخلال در دستگاه‌های مختلف بدن
۵۰	جنون و دیوانگی
۵۱	کوتاهی عمر
۵۱	تقاضای ممنوعیت موسیقی در غرب
۵۲	نظر خواننده‌ی مشهور ایتالیایی درباره‌ی موسیقی
۵۲	ضررهای موسیقی بر آب
۵۳	فصل هشتم؛ داستان‌هایی پیرامون موسیقی و غنا
۵۳	۱ - حضور عالم درباری به مجلس مطرب استاندار اموی
۵۳	۲ - مامون و مطرب پسر و دختر
۵۴	۳ - نهی منکر ابوبصیر از مجلس می‌گساری و موسیقی همسایه اش
۵۵	۴ - حکایت ابونصر فارابی در مجلس سیف الدوله
۵۵	۵ - یزید بن عبدالملک
۵۶	۶ - در کوچه‌های بغداد
۵۷	منابع و مأخذ
۵۹	پی‌نوشت
۶۶	درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

جوان و موسیقی

مشخصات کتاب

سرشناسه: مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۱

عنوان و نام پدیدآور: جوان و موسیقی / مهدی آقابابایی.

مشخصات نشر دیجیتال: اصفهان: مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: نرم افزار تلفن همراه ، رایانه

موضوع: جوان - موسیقی

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اخوان الصفا درباره‌ی ریشه موسیقی می‌گویند:

«یکی از اسباب وضع قواعد و قوانین موسیقی اینست که چون حوادث و وقایعی از ناحیه موجبان نجومی و تاثیرات که کواکب و اجرام مساوی پدید می‌آید مانند قحط و @ غلاء و خشک سالی و جز آنها، خواستند راهی پیدا کنند که از این گونه بلیات و حوادث ناگوار نجات یابند و به جهت این که هنگام اشتغال به عبادت حالت رقت قلبی به آنها دست دهد، الحانی به کار می‌بردند که لحن محزون می‌نامیدند. کم کم لحن دیگری را استخراج نمودند به نام مشجع، که رؤسای لشکر در جنگ‌ها به کار می‌بردند و لحن دیگری استخراج کردند که در بیمارستانها و اوقات سحر، برای تخفیف مرضها به کار می‌بردند و بسیاری از امراض را به وسیله آن الحان علاج می‌کردند.

لحن دیگری را استخراج کردند که در هنگام انجام کارهای دشوار مانند حملی، بنایی و ملاحی به کار می‌بردند تا بدین وسیله دشواری کار را احساس نکنند.

لحن دیگری استخراج کردند که در هنگام فرح و لذت و سرور و عروسیها و ولیمه‌ها به کار می‌رفت. الحانی خاص برای حیوانات و تشویق آنها درست کردند که شترانان آن را در سفر به کار بردند و یا در تاریکی شب به کار بردند تا این که شتران به نشاط آیند و بار را بر آنها سبک نماید. همین طور گوسفندچرانها و گاوچرانها و اسبچرانها در هنگام آب دادن به حیوانات سوت می‌زنند و صفیر می‌کشند که این خود لحنی از موسیقی است.

همین طور شکارچیان الحانی در تاریکی شب به کار می‌بردند تا طیور و حیوانات به آنها نزدیک شوند. زنان برای اطفال خود الحانی درست کردند تا گریه آنها را آرام نموده، خوابشان نمایند. (معارف معاریف)

این حالاتی از موسیقیست که در زمان گذشته استفاده می‌شده، ولی در حال حاضر با موسیقی چگونه برخورد می‌شود؟ البته این حالات هنوز هم کم و بیش در بین مردم موجود است، ولی بحث ما بر سر آن موسیقیست که متأسفانه جامعه ما را به طرف فساد و تباهی می‌کشاند، افکار جوانان ما را منحرف و تخریب می‌نماید و بعضاً ضررهای بسیار مخربی را بر پیکره آنها وارد می‌کند. یک سری اصوات و الحان نابود کننده‌ی فکر و اعصاب و روان. آیا موسیقی که اکثر جوانان ما در حال حاضر از آن استفاده می‌کنند، اصلاً بهره‌ای از هنر موسیقی دارد یا صرفاً برای لهو و لعب، مجالس عیش و نوش، شب نشینها و عروسیهاست؟

آیا این گونه موسیقی‌ها - که بیشتر منافع دشمنان ما را در بر دارد تا خود ما - ابزاری برای روح و تسلی خاطر است؟ یا ابزاریست برای دشمنان و نابود کننده‌ی اعصاب و روان ما که به شدت باعث نامتعادل شدن اعصاب سمپاتیک و پاراسمپاتیک

می‌گردد؟!

چرا شرع مقدس ما آن را حرام کرده؟ چه سودی در تحریم این گونه موسیقی نصیب شرع مقدس می‌شود که سر مخالفت با آن گذاشته؟ چرا ائمه اطهار عَلَیْهِمُالسَّلَام با آن مخالفت نموده‌اند؟ شما این ضرر را متوجه چه کسی می‌دانید؟ متوجه شارع، یا متوجه مراجع یا علماء که تبیین‌کننده نظرات ائمه عَلَیْهِمُالسَّلَام هستند، یا صرفاً متوجه خود شخص استفاده‌کننده؟ اگر از جنبه و دیدگاه علمی به آن نگریسته شود متوجه می‌شویم همانطوری که تاکنون اثبات شده، ائمه معصومین عَلَیْهِمُالسَّلَام و علماء و مراجع صرفاً به فکر سلامت بشر هستند و بر همین اساس می‌فرمایند:

«موسیقی مهیج و مطرب باعث مضرات مختلفه برای اعصاب و روح و روان خود استفاده‌کننده است.»

و الا چه اشکالی دارد که شارع مقدس می‌فرمود:

برای آرامش روح و روان خود روزی چند دقیقه صرف گوش کردن موسیقی کنید؟ ولی می‌بینیم خلاف این مطلب را بیان می‌فرماید! چرا؟ چون ساختار فیزیکی و متافیزیکی ما با موسیقی‌های مبتذل سنخیتی ندارد.

کتابی که پیش رو دارید پیرامون جوان و موسیقی می‌باشد که شامل هشت فصل می‌باشد، که برگرفته از آیات و روایات و سخنان بزرگان و اندیشمندان و فتاوی‌های مراجع بزرگوار تقلید و بیماری‌ها و امراض موسیقی می‌باشد و در پایان هم آلات موسیقی معرفی شده است و از خداوند تبارک و تعالی خواستار توفیق روز افزون فراگیری احکام و عقائد و اخلاق هستیم.

اگر هم نقصی و مشکلی در کار است ما را با انتقادات سازنده و ارزنده‌ی خود یاری نمائید.

ثواب این کتاب را هدیه می‌کنم به ولی نعمت ما ایرانیها، حضرت ثامن الحجج علی بن موسی الرضا علیهما السلام.

پایان یافت در شام شهادت صدیقه‌ی کبری، فاطمه زهرا عَلَیْهَاالسَّلَام.

میرزا مهدی آقابابایی

۱۳۸۷ / ۳ / ۱۸

فاطمیه ۱۴۲۹

فصل اول، مفهوم غنا و موسیقی

اشاره

قبل از آنکه به موضوع بحث بپردازیم لازم است با مفهوم لغوی و فقهی غنا و موسیقی و آنچه مربوط به این دوست آشنا شویم، زیرا چنانچه ماهیت غنا و موسیقی برای ما روشن نشود موضوع بحث مجهول خواهد ماند و این موجب ابهام در حکم نیز می‌گردد.

۱ - معنای لغوی موسیقی

اصل واژه‌ی موسیقی یونانی است که در زبان عربی و فارسی نیز استعمال می‌شود.

اهل لغت مفهوم آن را با عبارتهای گوناگون بیان کرده‌اند که به برخی از آنها اشاره می‌کنیم.

الف: در اقرب الموارد آمده است:

«الموسیقی فنُّ الغناء والتطریب، یونانیتها موسیقی و صاحب الفن موسیقی.»

موسیقیا به معنای فن آوازه خوانی، سرود خوانی و شادی کردن است؛ لفظ یونانی آن موسیکا می‌باشد و صاحب این فن [در زبان

عربی] موسیقی می‌گویند. (۱)

ب: در المعجم الوجیز می‌خوانیم:

«الموسیقی یطلق علی فنون العزف علی آلات الطرب - الموسیقی المنسوب الی الموسیقی، الموسیقار: مَنْ حَزَفَتْهُ الموسیقی». موسیقا لفظیست که بر فنون و نواختن آلان طرب اطلاق می‌شود.

موسیقی به کسی گفته می‌شود که با موسیقی ارتباط داشته باشد و به آن منسوب گردد.

موسیقار کسیست که حرفه و شغلش موسیقی باشد (۲)

عبارت فوق در المعجم الوسیط نیز آمده است (۳)

شکی نیست که موسیقی مطرب را همه‌ی علما حرام می‌دانند. بسیاری از مردم فکر می‌کنند که موسیقی باید به نظر هر شخص و طبع هر فردی طرب آور باشد، در حالی که مطرب بودن عرفی و نوعیست و بسیاری از مردم موسیقی اصیل و سنتی را حلال و موسیقی مبتذل را حرام می‌دانند؛ در حالی که اگر مطرب باشد، فرقی بین اصیل و غیر آن نمی‌کند.

۲ - مفهوم نوت = نت

فرهنگ زبان فارسی «نوت» را این گونه معنا کرده است:

نوت (= نت): نشانه‌هایی که به وسیله‌ی آنها آوازهای موسیقی را نشان می‌دهند، دو، ر، می، فا، سل، لا، سی.

در فرهنگ معین نیز «نوت» را شبیه عبارت فوق معنا کرده و سپس چگونگی کاربرد هر یک از آن هفت نشانه را توضیح داده است (۴)

۳ - معنای لغوی غناء

اکثر علماء و لغویین «غناء» را تفسیر کرده‌اند به: ترجیع آوازی که شنونده را به طرب آورد. (۵)

صوت لهو یعنی؛ آوازی که از روی لهو و التذاذ از قوه‌ی شهویه بیرون آید اعم از این که در عرف آن را سرود و خوانندگی بگویند مانند غنای در اشعار یا نگویند به واسطه‌ی آن کلمات قرآن یا مرثیه باشد اگر چه مشتمل بر طرب نباشد، پس در تحقیق غناء فرقی نیست بین اشعار و قرائت قرآن یا مرثیه و غیر اینها، چون اذان بلکه حرمت غناء در مراثی و قرآن شدیدتر است و معصیت آن بیشتر و عقاب آن مضاعف است (۶)

فقهای عالی قدر در تعریف غناء می‌فرمایند:

«مد الصوت المشتمل علی الترجیع المطرب»

غناء عبارت است از: کشیدن و چرخاندن صدا در حلق به حالتی که مناسب مجالس لهو و باطل (مطرب) باشد (۷)

غناء و جمیع خوانندگی را در فارسی «سرود» می‌گویند و در میان عرب اکنون هم می‌شنویم کسی را که می‌خواهند بگویند خوانندگی کن، می‌گویند:

«تَغَنَّ»

یعنی:

غناء بکن. (۸)

۴ - معنای ترجیع

ترجیع را تفسیر کرده‌اند به: تکریر و حرکت دادن آواز در گلو. (۹)

صاحب قاموس و صحاح گفته‌اند:

ترجیع، گردانیدن آواز در حلق است و صاحب نهاییه توجیع را تصور نموده به این که بگوید:
 آ آ آ آ و سایر اهل لغت هم قریب به همین مضمون گفته‌اند و خلاصه ترجیع همانست که در اصطلاح خواننده‌ها تحریرش گویند.
 (۱۰)

بنا بر این ترجیع عبارت است از: آوا، آهنگ دادن به صدا، زیر و بم و چهجه‌ی صدا.

۵ - معنای طرب (مطرب)

حالتیست که از آن برای آدمی خوشحالی یا اندوه حاصل می‌شود. (۱۱)

طرب را در صحاح این طور معنی کرده:

(الطرب خفه یصیب الانسان شده حزن او سرور) (صحاح، قاموس)

طرب یک سبکیست که به سبب اندوه زیاد یا خوشحالی فوق العاده به انسان دست می‌دهند.
 و قریب به همین معنی را سایر اهل لغت ذکر کرده‌اند.

پس طرب حرکتیست در طبع، از سرور یا اندوهی که ناشی از شنیدن سازها و آوازهای خوش است حاصل می‌شود. (۱۲)

به فیض کاشانی (قدس سره) و خراسانی (قدس سره) نسبت داده‌اند که این دو بزرگوار منکر حرمت غناء شده‌اند.

امام خمینی (قدس سره) در این مورد می‌فرماید:

این نسبت بر خلاف ظاهر کلام این دو بزرگوار است؛ بلکه ظاهر کلامشان اینست که غناء دو قسم است:

غناى حق و غناى باطل.

غناى حق در مورد اشعاریست که ذکر بهشت و جهنم و تشویق مردم به آخرت را در بر دارد.

غناى باطل همان چیزىست که در مجالس اهل لهو و باطل مثل مجالس بنی امیه و بنی عباس بوده است و سخن مرحوم فیض و مرحوم خراسانی ثابت نشده است که بر خلاف اجماع یا مذهب باشد.

(۱۳)

پس طرب عبارت است از: حالتی که در اثر غم یا شادی به انسان دست می‌دهد به گونه‌ای که در اثر آن، حرکات سبک و خلاف

شأن، وقار و متانت از او صادر گردد.

۶ - معنای لهو

خلاصه‌ای از تعریف‌ها و واژه‌ی لهو و مشتقات آن:

در این بیانات که نسبت به واژه‌ی لهو و مشتقات دیگرش در این تعریفها هست در هر یک گوشه‌ای از ابعاد معنای آن را روشن کرده‌اند که خلاصه‌اش از این قرار است:

۱ - لهو آن است که از حالت جدی و واقعی به حالت هزل و شوخی می‌کشد.

۲ - و آن که دوام و بقاء ندارد، بلکه زودگذر است.

۳ - و از آخرت فراموشی می‌آورد و عاقبت اندیشی را از ذهن بیرون می‌برد.

۴ - نفس انسان را یک ترویج و خوشی می‌بخشد که غیر حکیمانه و غیر عقلایی است.

۵ - انسان را مشغول به چیز باطل و دروغین کرده و از حقایق واقعیات و حتی یاد آنها به کلی منصرف می‌کند.

این لغت با دقت‌هایی که علمای لغت در آن کرده‌اند دارای این چنین ابعاد است که هر یک از علمای ادبیات عرب به گوشه‌ای از آن توجه کرده‌اند.

(۱۴)

در کتاب جوامع الجامع در معنای لهو و لهو الحدیث چنان آمده است:

لهو: یعنی هر نوع باطلی که انسان را از کار خیر باز دارد و لهو الحدیث عبارت است از: طعنه زدن در حق و استهزای به آن و بیان خرافات و سخنان خنده آور و غنا و آلات موسیقی. (۱۵)

سخنان بزرگان پیرامون تعاریف واژه‌های موسیقی و غنا

در پایان این فصل شایسته است با برخی از سخنان بزرگان و مراجع و فقهای اسلام در تعریف این واژه‌ها آشنا شویم.

۱ - مرحوم سید در رساله‌ی وسیله این طور می‌فرماید:

غناء حرام است و گوش دادن به آن و کسب کردن به آن حرام است و تنها صدای خوب غناء نیست بلکه عبارت است از: کشیدن صدا و گردانیدن آواز در حلق به کیفیت مخصوصه‌ای که طرب آور و مناسب مجالس لهو و لعب و محفل اهل معصیت و طرب باشد و نیز با آلات موسیقی ملایم و موافق باشد (۱۶)

۲ - بین فقهای شیعه در حرام بودن غناء اختلافی نیست و اجماع و اتفاق ایشان در حرمت غناء مسلم است و صاحب مستند حرمت غناء را از جمله‌ی ضروریات دین دانسته و صاحب ایضاح اخبار وارده در حرمت غناء را به حد تواتر شمرده است. بلی در معنی غناء و حقیقت آن مختصر اختلافیست و آنچه را که شیخ انصاری علیه الرحمه در معنی غناء بیان فرموده مورد تأیید و فتوای اکثر مراجع و علمای اعلام است.

غناء عبارتست از: آوازی که طرب آور بوده (یعنی بالقوه، هر چند بالفعل هم به سبب موانعی طرب آور نباشد) و مطابق با لحن فساق و فجار باشد و نیز مناسب با آلات موسیقی و رقص (مانند اقسام تصنیفها) باشد چنانچه در عرف آن را آواز پای تار، یا تنبک می‌گویند و از شنیدن آن جهت شهوت تحریک شده و شخص به التذاذات شهوانیه مایل می‌شود. (۱۷)

۳ - موسیقی مطرب و لهوی آن است که به سبب ویژگی‌هایی که دارد انسان را از خداوند متعال و فضائل اخلاقی دور نموده و به سمت بی‌بند و باری و گناه سوق می‌دهد و مرجع تشخیص موضوع عرف است (۱۸)

موسیقی مطرب: معنای مطرب اینست که حالت غیر عادی از نظر وجد و نشاط به وجود آورد. (۱۹)

موسیقی به یک تعریف، ترکیب اصوات است به نحوی که خوش آیند باشد اگر مناسب مجالس لهو و لعب باشد حرام است و گر نه اشکالی ندارد. (۲۰)

۴ - آیت الله گلپایگانی (قدس سره) در معنای غنا و حکم آن می‌فرماید:

غنا کشیدن صدا و دور دادن آن به کیفیت خاصه‌ی طرب آور است که مناسب با مجالس انس و طرب و موافق با آلات لهو و لعب است و خواندن به نحو غنا و گوش دادن به آن و تکسب به آن حرام است و فرقی نمی‌کند که همراه با آلات لهو خوانده شود یا نه و در کلام باطل استعمال شود یا در قرآن یا دعا یا مرثیه یا شعر. (۲۱)

مقام معظم رهبری (دامت برکاته) پیرامون غنا و موسیقی و موسیقی و اصیل و سنتی می‌فرماید:

غنا خوانندگی مطرب و ملهی متناسب با مجالس عیش و نوش است و موسیقی نوازندگی با همان اوصاف است و در حکم با هم فرقی ندارند و هر دو حرام است.

آیت الله العظمی تبریزی (قدس سره): غنا (آوازه خوانی مناسب مجالس خوشگذرانی که از مضمون باطل باشد) گوش دادن به آن

حرام است و بنا بر احتیاط واجب باید از مطلق خوانندگی که با ترجیح صوت و (چهچه) است و لو در مضمون باطل نباشد اجتناب نمود و نیز موسیقی لهوی (نواختن با آلات مخصوصه که مناسب خوشگذرانی باشد) و گوش دادن به آن حرام است موسیقی ای که مناسب خوشگذرانی باشد حرام است و بین انواع آن فرقی نیست چه سنتی باشد یا غیر آن. آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (قدس سره): غنا: آوازیست که در آن صدا را در گلو می‌گردانند که بر زیان عربی چهچه می‌گویند و طرب انگیز هم باشد و مناسب مجالس لهو و لعب هم باشد این حرام است و موسیقی به یک تعریف ترکیب اصوات است له نحوی که خوش آیند باشد لذا اگر مناسب مجالس لهو و لعب باشد حرام است (۲۲)

مستثنیات موسیقی و غنا

استثنائات از حرمت غناء در تاریخ

برای نشاط بخشیدن به هنگام انجام کارهای مشکل، آن گونه که در تاریخ اسلام در مسأله‌ی حفر خندق آمده یا اشعاری که «انجشه» به هنگام حرکت قافله به سوی مکه در حجه الوداع برای تحریک شتران می‌خوانده است؛ اما آنچه امروز در میان «صوفیه» معمول است که انواع آلات طرب را در این زمینه به کار می‌برند حرام است. آنچه را قرطبی به صورت استثناء بیان کرده از قبیل: خواندن «حدی» (آواز مخصوص) برای شتران یا اشعار مخصوصی که مسلمانان با آهنگ به هنگام حفر خندق می‌خواندند، به احتمال قوی اصلاً غنا نبوده و نیست و شبیه اشعاریست که گروهی با آهنگ مخصوص در راهپیمایی‌ها یا مجالس جشن و عزاداری مذهبی می‌خوانند. ذکر این نکته لازم است که گاه برای غنا دو معنی ذکر می‌شود: «معنی عام» و «معنی خاص».

معنی خاص: یعنی آهنگ‌های تحریک شهوات و متناسب با مجالس فسق و فجور؛ ولی معنی عالم، هر گونه صورت زیباست و لذا آنها که غنا را به معنی عام تفسیر کرده‌اند بر آن دو قسم قائل شده‌اند؛ «غنا حلال» و «غنا حرام». منظور از غنا حرام همان است که گفته شد و منظور از غنا حلال، صدای زیبا و خوشیست که مفسده انگیز نباشد و متناسب با مجالس فسق و فجور نگردد. (۲۳)

خوب خواندن و غناء دوتااست

در حدیث نشانه‌های نزدیکی قیامت می‌فرماید: مردمانی می‌آیند که قرآن را برای منظور دنیوی یاد می‌گیرند و قرآن را مانند خواندن و نواختن در آلات موسیقی و به طرز غناء می‌خوانند.

قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ:

فعندها يكون اقوام يتعلمون القرآن لغير الله و يتخذونه مزامير و يتغننون بالقرآن (۲۴)

احادیث وارده در استحباب نیکو خواندن قرآن (۲۵) منافاتی با حرمت غناء در قرآن ندارد زیرا مجرد تحسین صوت و کشیدن و یا ترجیح و گردانیدن صدا که آواز را نیکو گرداند غناء نیست چنان چه بیان گردید.

صدای خوب مانعی ندارد

ولی اگر تنها صدای خوب و کشانیدن و گردانیدن در حلق بدون کیفیت مزبور باشد (طرب آور نباشد) مانع ندارد. چنانچه رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ فرمود:

قرآن را با لحن و لهجی عرب بخوانید و از خواندن و لهجی اهل فسق و گناهان کبیره پرهیزید، به درستی که مردمانی می آیند که در خواندن قرآن ترجیح می کنند مانند ترجیح غنایی (یعنی به کیفیت غناء قرآن را می خوانند) و مثل خواندن نوحه گر و رهبانیه (چنانچه بین نصارا متداول است) و قرآن از گلوی آنها نمی گذرد (یعنی مقصودشان تدبیر در معانی قرآن نیست بلکه آواز خوانی است) دل‌های ایشان و کسانی که کارشان را می پسندند وارونه و از حق کج است.

(۲۶)

غنا و موسیقی در مجلس عروسی زنانه

اشاره

متأسفانه در زمان حال که وسایل گناه و موسیقی پیشرفت کرده و تنوع خاصی در رنگارنگی بزهکاری‌ها مشاهده می شود، عده‌ای که می توان گفت کم هم نیستند، شب عروسی خویش را شب گناهان کبیره‌ای مانند: ترانه خوانی، رقاصی و (... که گفتن و نوشتن، عرق شرم را بر چهره‌ی انسان می نشاند) به پایان می رسانند با این توجیه شیطانی که «یک شب هزار شب نمی شود و حال این که زمانی این کار، زشتی و قبح بیشتری به خود می گیرد که اکثر این افراد، شب عروسی خود را به اصطلاح برای تیمن و تبرک شب میلاد پیامبر اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ و سایر معصومین عَلَيْهِمُ السَّلَام. یا اعیاد مبارک و مقدس چون عید قربان، عید غدیر خم، شب میلاد مولی الموحدين امیرالمؤمنین علی عَلَيْهِ السَّلَام و مانند آن قرار می دهند و ان شب‌های پاک و با صفا را با گناهان مختلف و متنوع شب عروسی، ضایع می کنند.

پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ وقتی متولد شد.

بساط فساد، مظاهر فسق، فجور، ظلم و جور به لرزه افتاد، اینها در شب میلاد او بساط فسق بر پا می کنند.

جای بسی تأسف است که گاهی دیده می شود عده‌ای از انسان‌های متدین و نماز خوان، در مراسم عروسی خویش یا فرزندانسان نسبت به گناهان سهل انگاری و بی‌مبالاتی می نمایند و در مجلس خویش به بهانه‌ی این که «یک شب هزار شب نمی شود» موسیقی، آوازه خوانی، بی‌حجابی و ... را امری جایز می دانند. ای غافلان! اگر در همان لحظات عمرتان به پایان برسد و مرگتان فرا رسد در پیشگاه خداوند عز و جل چه جوابی دارید که بدهید؟ آیا نمی شود که مراسم عروسی را با شادی و خوشی به انجام رسانید و معصیت خدا را هم مرتکب نشد؟ برگزاری برنامه‌هایی چون مداحی و خواندن اشعار و اجرای نمایش و (... البته مباح و موافق شرع) از اموری هستند که می توان در مراسم شادی مورد استفاده قرار داد. این گونه برنامه‌ها ضمن این که مهمان‌ها را سرگرم و راضی می کند، سبب مسرت و شادی ایشان می گردد، گناهی هم صورت نمی گیرد.

اسلام حتی برای شب عروسی و زفاف آدابی را متذکر شده است، از جمله این که شب زفاف وقتی عروس و داماد در منزل خود جهت آغاز زندگی مشترک وارد شوند، وضو بگیرند و دو رکعت نماز شکر به جا آورند و به این وسیله از خداوند متعال، خیر و برکت را برای خویشتن مسألت نمایند و کام زندگی مشترکشان را با یاد خدا باز کنند؛ ولی متأسفانه غالباً کام زندگی مشترکشان با گناه بر داشته می شود که با این توصیف معلوم است که چه شب زفاف می شود و چگونه زندگی ای خواهد داشت. غفلت و بدبختی این چنین افرادی به حدی می رسد که دست به گناهان گوناگون و بزرگی می زنند و در عین حال مباحات و افتخار می کنند که گناه می کنند، چنان به عمل خویش مغرورند که در هنگام گناه انسانیت را به فراموشی می سپارند و متوجه نیستند که چه جنایت

بزرگی را مرتکب می‌شوند به راستی چگونه می‌شود که آدمی گناه می‌کند و بر آن افتخار می‌کند! (۲۷)

شرایط سه‌گانه:

عده‌ای از فقهاء غنا را در مجلس عروسی به سه شرط از موضوع حرمت غنا خارج کرده‌اند:

اول:

مرد، هر چند محرم باشد در آن مجلس نباشد.

دوم:

در خواندن نشان باطلی نگویند (دروغ و فحش)

سوم:

آلات لهو و وسایل موسیقی استعمال نکنند و نیز جمعی از فقهاء، استعمال دف (دایره) را در مجلس عروسی جایز دانسته‌اند و شهید و محقق ثانی فرموده‌اند به شرط آنکه حلقه نداشته باشد.

لیکن احتیاط در ترک هر دو است؛ یعنی استعمال آلات لهو حتی در مجلس عروسی و آواز خواندن زنان در مجلس مزبور حتی با اجتماع شرایط سه‌گانه مزبور باید ترک شود. (۲۸)

فصل دوم؛ پیشینه‌ی موسیقی و غنا

اختراع موسیقی و غنا

گاهی خوبی و بدی چیزی را از طریق شناخت مخترع و بنیانگذار آن می‌توان به دست آورد؛ یعنی اگر عمل و روشی به وسیله‌ی شخص محترمی، یا با سفارش او بنیان گذاشته شود یا رواج یابد، معلوم می‌شود آن عمل پسندیده و موجب تقرب به خداست. همچنین اگر عمل و سنتی به وسیله‌ی شخص خبیثی تأسیس و بنیان گذاشته شود در می‌یابیم که آن عمل ناپسند و باعث دوری از رحمت خدا می‌شود.

بر اساس دلایل موجود و روایاتی که در دست داریم، موسیقی و غنا به وسیله‌ی شیطان ملعون اختراع شده و در طول تاریخ به وسیله‌ی افراد غیر متعهد و بی‌مبالات به دین، مانند: سلاطین جود و مأموران فاسق آنان رواج یافته است.

مخترع موسیقی

همان طوری که اشاره شد در برخی روایات، اختراع موسیقی به شیطان نسبت داده شده است:

۱ - امام صادق عَلَیْهِ السَّلَام می‌فرماید:

وقتی حضرت آدم عَلَیْهِ السَّلَام رحلت نمود، ابلیس و قابیل با رحلت او خوشحال شدند آن دو در اجتماعی شرکت جستند و به نشانه شادی برای مرگ آدم عَلَیْهِ السَّلَام از طنبورها (۲۹) و وسایل لهو (موسیقی) استفاده کردند.

پس هر کسی در روی زمین از این وسایل لذت می‌برد از پیروان ابلیس و قابیل می‌باشد.

(۳۰)

از این حدیث استفاده می‌شود که مخترع اصلی موسیقی و نوازندگی شیطان و قابیل می‌باشند.

مخترع غنا

در برخی دیگر از روایات اختراع غنا به شیطان منسوب و از او به عنوان اولین خواننده یاد شده است. در تفسیر عیاشی از جابر بن عبدالله انصاری و از پیامبر گرامی اسلام صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ روایت کرده است: شیطان نخستین کسیست که آوازه خوانی کرد و اولین کسیست که نوحه گری نمود و اولین کسیست که حدی خواند، هنگامی که آدم عَلَيْهِ السَّلَام از (میوه‌ی) درخت خورد، شیطان آواز خواند و هنگامی که از بهشت اخراج شد و هبوط کرد، خدا خواند و زمانی که در زمین مستقر شد نوحه گری را آغاز کرد که به وسیله‌ی آن نعمت‌های بهشت را برای آدم عَلَيْهِ السَّلَام یادآوری می‌کرد و تا اندوه آدم عَلَيْهِ السَّلَام افزون گشته و شیطان خوشحال گردد. (۳۱)

از این دو حدیث روشن می‌شود که غنا (آوازه خوانی) و موسیقی (نوازندگی) از کارهاییست که به دست شیطان تأسیس شده است. بدیهیست که شیطان همیشه دنبال کارهای خلاف و دستور خدا بوده و هیچ کار مطلوبی انجام نمی‌دهد و از همین جا می‌توان به بدی غنا و موسیقی پی برد.

سابقه‌ی موسیقی در ایران

غنا و موسیقی در ایران سابقه‌ای طولانی دارد و مردم این مرز و بوم با آن مانوس بوده‌اند. در کتاب تاریخ ایران، مشیرالدوله می‌نویسد: «بهرام گور از هند دوازده هزار موسیقیدان را جهت نوازندگی آورد». راجع به همین بهرام گور «فخر الاسلام» از تاریخ اصفهانی نقل می‌کند که: بهرام گور دستور داد مردم نصف روز کار کنند و نیمی دیگر را به عیش و عشرت بگذرانند، باده بنوشند و نوای موسیقی بنوازند، از این رو مقام آوازه خوانان اوج یافت، روزی بر گروهی عبور کردند که می‌نوشیدند؛ ولی گوش نمی‌دادند.

پرسید:

کو آوازه خوان؟ جواب دادند:

می‌خواستیم از وجودشان استفاده کنیم، اما هزینه‌شان به واسطه‌ی کمیابی زیاد است. بهرام نامه‌ای به پادشاه هند نوشت و رامشگر (نوازنده و خواننده) خواست. دوازده هزار رامشگر از هند آمدند و بهرام آنها را به شهرهای ایران تقسیم نمود.

پیشرفت چشمگیر موسیقی بین اعراب

عرب با موسیقی و غنا به صورت بسیط و ساده‌اش آشنا نبود؛ پس از امتزاج با ایرانیان لهو و غنا به سرعت انتشار یافت. عجب اینست که سرزمین حجاز از خود سرزمین‌های عراق و شام که مرکز اصلی این صنعت بود جلو افتاد. حجاز از نیمه‌ی دوم قرن اول هجری، هم مرکز فقه و حدیث بود و هم مرکز لهو و موسیقی. امرا و حکام اموی سخت از لهویات ترویج می‌کردند و به آنها سرگرم بودند. بر عکس ائمه‌ی اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَام. شدیداً مخالفت می‌کردند که در فقه و حدیث منعکس است.

اگر مطلب را در سطح عامه‌ی مردم بررسی کنیم، می‌بینیم توده‌ی مسلمان ایرانی و همچنین علمای ایرانی نژاد با آن همه سوابق ملی

در این کار، بیش از توده‌ی عرب و علمای عربی نژاد عکس العمل و مخالفت نشان دادند.

درباره‌ی «مالک بن انس» امام معروف اهل سنت که نژاد عرب دارد، نوشته‌اند:

در آغاز کار می‌خواست رشته‌ی موسیقی را تعقیب کند.

مادرش او را منع کرد و گفت:

چون چهره و قیافه‌ای زیبا نداری بهتر است رشته‌ی فقه را دنبال کنی و همین کار را کرد. (۳۲)

تورع و پرهیزگاری ایرانیان آن زمان

آنچه تأمل بر می‌انگیزد اینست که اولاً ایرانیان، اهل فن غنا و موسیقی بودند و در آن کار سابقه‌ای زیادی داشتند و عادتاً آنها باید از نظر شرعی دنبال توجیه و تأویل بروند، ثانیاً شیوع لهو و غنا در حجاز به وسیله‌ی ایرانیان صورت گرفت. مغنیان معروف آن عصر بیشتر ایرانی بوده‌اند، در عین حال در حالت مذهبی آن روز، ایرانیان بیش از سایر ملت‌ها تورع و پرهیزگاری نشان داده‌اند و همچنان که اشاره شد، محل بحث حالت و محیط مذهبی است؛ اما محیطهای غیر مذهبی؛ مانند «دربار هارون و دستگاه برامکه» شکل دیگر بود.

(۳۳)

فصل سوم؛ موسیقی و غنا از دیدگاه قرآن

اشاره

بعضی از سوره در مکه نازل شده است مانند سوره‌ی فرقان، سوره لقمان، سوره اسراء و سوره نجم و بعضی در مدینه نازل شده است مانند سوره حج و سوره جمعه. از این سوره می‌توان فهمید که قرآن از همان ابتدای بعثت با موسیقی مبارزه می‌کرده و آن را مورد نکوهش و حتی چنانچه از آیات سوره لقمان روشن می‌شود صریحاً مورد تحریم قرار داده و مبارزه با موسیقی مانند مبارزه با بت پرستی از ابتدایی‌ترین احکام اسلام قرار داشته است.

قرآن کریم نیاز به مفسر دارد و مفسران حقیقی آن، ائمه‌ی معصومین عَلَیْهِمُ السَّلَام. می‌باشند. هر آیه‌ای از قرآن بطنی دارد و هر بطن آن هفتاد بطن دارد ما آیاتی که پیرامون موسیقی بود را آورده‌ایم و روایات آن آیات را از لسان مبارک ائمه اطهار عَلَیْهِمُ السَّلَام. ذکر می‌نماییم. در قرآن کریم آیاتی پیرامون موسیقی می‌باشد که ما به پنج آیه پیرامون موسیقی می‌پردازیم. که آنها عبارتند از:

آیه اول:

«فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» (۳۴)

ترجمه: از پلیدیها، از بتها اجتناب کنید و از سخن باطل و بی‌اساس پرهیزید.

ابوبصیر می‌گوید:

از امام جعفر صادق عَلَیْهِ السَّلَام درباره‌ی سخن خدای تعالی که می‌فرماید:

«از پلیدیها، از بتها اجتناب کنید و از سخن باطل و بی‌اساس پرهیزید». سؤال کردم، امام عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

منظور غناء (آواز طرب انگیز) است.

(۳۵)

امام جعفر صادق عَلَیْهِ السَّلَام درباره‌ی آیه‌ی شریفه فرمود:
منظور از پلیدی شطرنج و مراد از سخن باطل غنا و آواز طرب انگیز است.
(۳۶)

آنجا که قرآن کریم اوصاف بندگان صالح و عباد الرحمن را بر می‌شمارد می‌فرماید:

آیه دوم:

«و الذین لا یشهدون الزور و اذا مَرَّوا باللغو مَرَّوا کراماً» (۳۷)

ترجمه: و آنانند که حاضر شوند در مجالس غنا و...

امام جعفر صادق عَلَیْهِ السَّلَام در مورد سخن خدای تعالی که می‌فرماید:
بندگان خاص خداوند کسانی هستند که هرگز شهادت به باطل نمی‌دهند. (۳۸) فرمود:
منظور غناء است.

(۳۹)

علی بن ابراهیم قمی در تفسیرش که به طور کامل یک تفسیر روایی می‌باشد - «زور» را به غناء و مجالس لهو تفسیر نموده است.
(۴۰)

در تفسیر جوامع الجامع آمده است:

منظور از این آیه اینست که بندگان خاص خداوند در مجالس بی‌فایده و بدکاران شرکت ن می‌کنند.

(۴۱)

در تفسیر شریف لاهیجی آمده است که: احادیث اهل بیت متکثر الورد است که، مراد از «زور» غناست، لیکن علی بن ابراهیم روایت کرده که مراد از «زور» غنا و مجالست با اهل لهو است، اعم از آنکه غنا باشد یا غیر آن. (۴۲)
آیه سوم:

«و من الناس من یشتری لهو الحدیث لیضل عن سبیل الله بغير علم و یتخذها هزواً اولئک لهم عذاب مهین» (۴۳)

ترجمه: بعضی از مردم هستند که سخنان بیهوده خریداری می‌کنند تا مردم را از روی جهل و نادانی از راه خداوند گمراه کنند و به دنبال آن، آیات الهی را مسخره می‌کنند.

خداوند بدین عمل آنها را به عذاب خوار کننده‌ای مبتلا می‌سازد

امام محمد باقر عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

غنا از جمله چیزهاییست که خداوند برای ارتکاب آن وعده‌ی عذاب جهنم داده است.

سپس آن حضرت این آیه شریفه را تلاوت فرمود:

بعضی از مردم هستند که سخنان بیهوده خریداری می‌کنند تا مردم را از روی جهل و نادانی از راه خداوند گمراه کنند و به دنبال آن، آیات الهی را مسخره می‌کنند.

خداوند بدین عمل آنها را به عذاب خوار کننده‌ای مبتلا می‌سازد. (۴۴)

امام صادق عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

مجلس خوانندگی لهو و باطل، مجلسیست که خداوند به اهل آن نمی‌نگرد (آنها را مورد لطفش قرار نمی‌دهد) و این مصداق همان چیزیست که خداوند عز و جل فرموده:

«بعضی از مردم هستند که سخنان بیهوده خریداری می‌کنند تا مردم را از روی جهل و نادانی از راه خدا گمراه سازند». (۴۵)
مردی می‌گوید:

نزد امام صادق عَلَیْهِ السَّلَام بودم، کسی به ایشان گفت:

پدر و مادرم فدای شما باد، همسایگان من کنیزانی دارند که آواز می‌خوانند و با عود (یکی از آلات موسیقی) می‌نوازند من هنگامی که برای قضای حاجت می‌روم، چه بسا نشستن خودم را طول می‌دهم تا صدای آنها را بیشتر بشنوم!!
امام عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

این کار را انجام مده! در روز قیامت در برابر خداوند هیچ عذر و بهانه‌ای نداری، مگر سخن حق تعالی را در قرآن کریم نشنیده‌ای که می‌فرماید:

«ان السمع و البصر و الفؤاد کل اولئک کان عنه مسؤولاً» (۴۶)

«گوش و چشم و دل همگی مسؤولند و در برابر کارهایی که انجام داده‌اند از آنها سؤال می‌شود».
مرد گفت:

به خدا سوگند گویا تا به حال این آیه قرآن را از عرب و غیر عرب نشنیده بودم. دیگر به خداوند این کارها را انجام نمی‌دهم و از او آموزش می‌طلبم.

بعد امام عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

برخیز و غسل کن و آنچه می‌توانی نماز بخوان تاکنون به گناه بزرگی مشغول بودی و چقدر حال بدی داشتی اگر بر این حال می‌مردی. (۴۷)

لهو الحدیث هر سخن نادرستیست که انسان را از شنیدن و پذیرفتن سخن حق که کلام خدا و قرآن مجید است باز دارد؛ مانند داستان‌های خرافی و قصه‌هایی که شنونده را به فساد، فسق و فجور می‌کشاند و نیز مانند آوازه خوانی و سرگرمی به آلات موسیقی. آشکار است که سرگرمی به هر یک از امور باطله آدمی را از شنیدن و پذیرفتن معارف اعتقادی قرآن مجید و دستورات عملیه‌ی آن و داستان‌های عبرت بخش آن و گزارشات عجیب‌های عالم آخرت و بهشت و دوزخ که بیان فرموده، باز می‌دارد و اگر شخص سخنان حق را بشنود مسخره می‌کند و چنین آدمی هرگاه آیات قرآن مجید برایش خوانده شود، کبر ورزد و از پذیرفتن آنها رو برگرداند؛ مانند این که این آیات را اصلاً نشنیده و ندیده است، چنانچه در آیه‌ی ۷ سوره‌ی لقمان این چنین می‌فرماید:

«و هرگاه بر این مردم آیات قرآن تلاوت شود چنان با غرور و تکبر پشت گردانند که گویی هیچ آن آیات الهی را نشنیدند، پنداری از هر دو گوش کر هستند این مردم را به عذاب دردناک بشارت ده».

و خلاصه کسی که به ساز و آواز و سایر باطل‌ها سرگرم شد و مشتری آنها گردید کجا به خدا و آخرت و حقایق قرآن مجید آشنا و مشتری می‌گردد و آنها را خواهان می‌شود و نتیجه‌ی گرویدن به باطل، بی‌ایمانی و موهوم پنداشتن حقایق است و چنین شخص نادانی گمراه و گمراه کننده و مورد وعده‌ی عذاب الهی در آیه‌های ۶ و ۷ سوره‌ی لقمان است.

از آنچه که توضیح داده شد معلوم گردید که غنا لهو الحدیث است و بر آن وعده‌ی عذاب داده شده، پس گناه کبیره است (۴۸)

غنا از گناهان کبیره است

از گناهانی که به کبیره بودنش تصریح شده، سرگرمی به آلات موسیقی و نواختن انواع سازها مانند تار و کمانچه و پیانو و طنبور و نظائر آن یا گوش دادن به آنهاست و یکی از ملاکهای گناه کبیره آن است که: خدای تعالی بر آن وعده آتش دوزخ داده است.

پس غناء (آواز طرب انگیز) یکی از گناهان کبیره می‌باشد زیرا امام هشتم حضرت رضا عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

«اعلم ان الغناء مما وعد الله عليه النار في قوله: «و من الناس من يشترى لهو الحديث ليضل عن سبيل الله به غير علم و يتخذها هزواً اولئك لهم عذاب مهين» (۵۰)

بدان همانا غناء از چیزهاییست که خدای تعالی در سخنش بر آن وعده‌ی آتش داده است:

«و بعضی از مردم سخنان بیهوده را می‌خرند تا مردم را از روی نادانی، از راه خدا گمراه سازند و آیات الهی را به استهزاء گیرند، برای آنان عذابی خوار کننده است.

(۵۱)

در تفسیر قمی «حدیث لهو» به عناء و نوشیدن خمر و تمام آلات لهو تفسیر شده است.

(۵۲)

و مرحوم طبرسی با استفاده‌ی از سخن امام محمد باقر و امام جعفر صادق و حضرت رضا عَلَیْهِمُ السَّلَام و بسیاری از مفسرین، «حدیث لهو» را به غنا تفسیر نموده است.

(۵۳)

مرحوم علامه سید عبدالله شبر (قدس سره) می‌فرماید:

هر چیزی که انسان را از کارهای خوب باز دارد، مانند غناء و سخنان دروغ و مضحکه‌ها و سخنان بی‌فایده، حدیث لهو به شمار می‌آید. (۵۴)

آیه چهارم:

و الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ» (۵۵)

ترجمه: مؤمنان کسانی هستند که از هر گونه لغو و سخن بیهوده دوری می‌کنند.

۱ - «و الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ»

یعنی عن الغناء و الملاهی.

مؤمنان کسانی هستند که از هر گونه لغو و سخن بیهوده دوری می‌کنند (یکی از مصادیق لغو، غناء و آلات لهو می‌باشد). (۵۶) با توجه به مطالب فوق روشن می‌شود که مجلس ساز و آواز یکی از نمونه‌های آشکار مجالس باطل می‌باشد.

آیه پنجم:

«أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ / وَ تَضْحَكُونَ وَ لَا تَبْكُونَ / وَ أَنْتُمْ سَامِدُونَ» (۵۷)

ترجمه: آیا از این سخن تعجب می‌کنید و می‌خندید و نمی‌گریید و پیوسته در غفلت و هوسرانی به سر می‌برید.

برخی از مفسران قرآن کلمه‌ی «سامدون» را در این آیه شریفه به معنای اشتغال به غنا و آوازه خوانی دانسته‌اند.

علی شریحی در تفسیر البشائر:

«سمود» به معنای لهو و «سامد» به معنای لاهیست و معنای آیه‌ی «أَنْتُمْ سَامِدُونَ» این است، شما مشغول لهو و لعب هستید و از هدف آفرینش غافلید. (۵۸)

علامه امینی (قدس سره) در کتاب الغدیر از دوازده تفسیر اهل سنت نقل کرده است که طبق روایت عکرمه از ابن عباس، منظور از

«سمود» غنا و آوازه خوانی است، زیرا در لغت قبیله‌ی حمیر هر گاه بگویند:

«سَمَدَلْنَا» منظورشان اینست که برای ما آواز بخوان. (۵۹)

اشاره

در این فصل می‌پردازیم به روایاتی که پیرامون غنا و موسیقی می‌باشد. قبل از هر چیز به این روایت مهم توجه نمائید:

هدف رسالت پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

رسول گرامی اسلام صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرمود:

«ان الله بعثني هدى و رحمه للعالمين و امرني ان امحو المزامير و المغازف و الاوتار و الاوتان و امور الجاهليه»... خداوند مرا برای هدایت و رحمت جهانیان مبعوث نمود و دستور داده به من تا آلات غناء و موسیقی (مانند نای و طنبور و تار و...) و بتها و آداب و رسوم جاهلیت را از بین ببرم. (۶۰)

بررسی عواقب غنا و موسیقی

اشاره

استعمار گران جهان همیشه از بیداری مردم مخصوصاً نسل جوان، وحشت داشته‌اند؛ به همین دلیل بخشی از برنامه‌های گسترده‌ی آنها برای ادامه‌ی استعمار، فرو بردن جامعه‌ها در غفلت، بی‌خبری، ناآگاهی و گسترش انواع سرگرمی‌های ناسالم است. امروزه مواد مخدر، تنها جنبه‌ی تجارتی ندارد، بلکه یک ابزار مهم سیاسی؛ یعنی سیاست‌های استعماری است. ایجاد مراکز فحشاء، کلوپ‌های قمار و همچنین سرگرمی‌های ناسالم دیگر و از جمله توسعه‌ی غنا و موسیقی، یکی از مهم‌ترین ابزارهاست که آنها برای تحذیر افکار مردم بر آن اصرار دارند و به همین دلیل قسمت عمده‌ی وقت رادیوهای جهان را موسیقی تشکیل می‌دهد و از برنامه‌ی عمده‌ی وسایل ارتباط جمعی همین موضوع است. حال به عواقب آن در دوران زندگی در این جهان که همان هدف استعمار گران است از دیدگاه روایات می‌پردازیم.

الف: عواقب و آثار دنیوی

۱ - آثار فردی و اجتماعی

مرگ ناگهانی و قبول نشدن دعا

امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام فرمود:

خانه‌ای که در آن غنا باشد از مرگ و مصیبت دردناک ایمن نیست و دعا در آن به اجابت نمی‌رسد و فرشتگان وارد آن نمی‌شوند. (۶۱)

سبب نفاق

امام صادق عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

نواختن موسیقی (مثل تار و) ... نفاق را در دل می‌رویاند همان طوری که آب سبزه را می‌رویاند. (۶۲)

عامل زنا

رسول خدا صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ فرمود:

«الغناء رقیه الزناء»

غنا و (موسیقی) کاریست که انسان را به زنا می‌کشاند. (۶۳)

در حدیث آمده:

از غناء و موسیقی دوری کنید زیرا موسیقی حياء را از بین می‌برد و سبب زیاد شدن غریزه جنسی می‌شود، مردانگی را نابود می‌سازد و هر کاری که شراب می‌کند موسیقی هم انجام می‌دهد و اگر مبتلا به موسیقی شدید از زنان پرهیزید برای آن که موسیقی و غناء انسان را به زنا می‌کشاند. (۶۴)

بدبختی جامعه

از امام سجاد عَلَیْهِ السَّلَام روایت شده است:

«لا یقدس الله امه فیها بریط یقعع»

پاک و سعادت‌مند نمی‌شوند ملتی که در میان آنان بریط (که یکی از آلات موسیقی می‌باشد) به صدا در آید. (۶۵)

ناسپاسی از حق تعالی

امام صادق عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

کسی را که خداوند سبحان نعمتی به او عطا کند و او در اثر نعمت به وسایل آواز خوانی و موسیقی رو کند با این عملش ناسپاسی حق تعالی را مرتکب شده و همچنین کسی که مصیبتی (برای امتحان و) ... به او برسد و آه و ناله کند او هم کفران نعمت نموده است.

(۶۶)

ب: آثار خانوادگی

بی تفاوت شدن نسبت به ناموس

امام صادق عَلَیْهِ السَّلَام فرمود:

به شیطان قفندر (بدقیافه) گفته می‌شود زمانی که در خانه کسی چهل روز با وسایل موسیقی (چون تار بنوازد) و مردان و زنان در آن مجلس باطل گرد آیند شیطان تمام اعضای بدن صاحبخانه را لمس می‌کند (به طوری که چشم و گوش، زبان و سایر اعضایش

در مسیر و فرمان شیطان و گناه قرار می‌گیرند) بعد از آن برای این که کاملاً او را در زشتی و ظلمت غرق کند نفسی شیطانی در او می‌دمد که بعد از آن غیرت را از دست می‌دهد آن چنان که نسبت به رابطه نا مشروع دیگران با همسرش بی تفاوت می‌شود. (۶۷)

رفتن برکت

حضرت محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ فرمود:

فرشتگان به خانه‌ای که شراب و وسایل موسیقی و قمار (مثل دایره، طنبور، نرد) در آن باشد وارد نمی‌شوند و دعای اهل خانه مستجاب نمی‌گردد، خیر و برکت هم از آنجا می‌رود. (۶۸)

۲ - عواقب و آثار اخروی موسیقی و غناء

رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ فرمود:

کسی که اهل طنبور است روز قیامت محشور می‌شود در حالی که سیاهترین صورت را دارد و به دستش تنبوری از آتش جهنم است و بالای سرش هفتاد هزار فرشته عذاب همراه با گریزی که در دست دارند بر سر و صورتش می‌کوبند و کسی که اهل (غناء و موسیقی) است از قبرش بیرون می‌آید در حالی که نابینا و گنگ و کر خواهد بود. همچنین زنا کار و آنکه فلوت و دایره می‌زند همانند ایشان محشور می‌شود. (۶۹)

از ابی هریره روایت شده که پیامبر اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ فرمود:

گروهی از این امت مسخ شده و به صورت بوزینه و خوک در می‌آیند.

گفتند:

یا رسول الله، مگر آنها شهادت به لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ و محمد رسول الله نمی‌دهند؟

فرمود:

بلی، روزه هم می‌گیرند، نماز نیز می‌خوانند، حج نیز به جای می‌آورند.

گفتند:

پس عیب آنها چیست؟

فرمود:

آنها وسایل ساز و موسیقی و دایره را به کار می‌برند و کنیزان آوازه خوان می‌گیرند و با شب نشینی به می‌گساری و لهویات خویش را به صبح می‌رسانند که مبدل به بوزینه و خوک خواهند شد.

(۷۰)

۳ - خرید و فروش، تعلیم و یاد دادن

به اتفاق جمیع فقهاء ساختن و خرید و فروش آلات لهو و معامله‌اش باطل است و مانند آلات قمار نگهدارش نیز حرام و از بین بردنش واجب است.

چنان چه در ضمن حدیثی مفصلی که در کتاب تحف العقول از حضرت امام جعفر صادق عَلَيْهِ السَّلَام نقل می‌کند و همچنین شیخ حر عاملی در فصول المهمه روایت می‌کند که حضرت فرمود:

صنعتی را که هیچ جهت حلالی در آن نباشد و جز شر و فساد چیزی بر آن مترتب نیست مانند بربط (آلت موسیقیست شبیه عود که به آن می‌نوازند) و مانند مزمارها و نی و شطرنج و هر آلت و وسیله لهوی و صلیب نصاری و بتها و هر چه شبیه اینها باشد پس یاد دادنش و یاد گرفتن و عمل کردن به آن و اجرت گرفتن بر آن و جمیع تصرفات در آن حرام است.

(۷۱)

خرید و فروش و کسب با وسایل لهو

رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ فرمود:

آموزش دادن خوانندگان و خرید و فروش کنیزکان آوازه خوان حرام است و در آمدی که از این راه به دست می‌آید نیز حرام می‌باشد، گواه این مطلب آیه‌ایست که خداوند در کتابش فرموده است:

«بعضی از مردم سخنان بیهوده را خریداری می‌کنند». (۷۲)

۴ - ثواب پرهیز از غناء

امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام فرمود:

کسی که از غناء دوری کند در عوض، درختی در بهشت است که خداوند دستور می‌دهد باد آن را به حرکت در آورد. نغمه خوشی از آن درخت بهشتی بلند می‌شود که مانند آن را تا به حال نشنیده است و کسی که از غناء اجتناب نکند آن صوت زیبا را نمی‌شنود. (۷۳)

روایاتی دیگر

موسیقی علنی در آخر الزمان

در کتاب مهدی منتظر نوشته‌ی حاج شیخ محمد جواد خراسانی (قدس سره) در مورد حوادث و وقایعی که در دوران غیبت و نزدیک ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف رخ می‌دهد چنین می‌خوانیم:

در این زمان مردم غنا و آوازه را دوست دارند.

رقص و طرب و غنا را حلال می‌شمرند.

آلات ساز و آواز ظاهر می‌شود.

تار و طنبور زنی را مستحسن شمارند و نیکو بیاموزند.

زن‌های آوازه خوان و رقاصه آشکار می‌شوند.

زن‌های آوازه خوان و آلات آواز برای خود اتخاذ کنند.

لهو و آلات لهو ظاهر شود، عابرین بروی بگذرند و احدی، احدی را منع نکنند.

برای غنا و آوازه مالها، خرج می‌کنند.

همچنین آلات غنا و موسیقی در حرمین (مکه و مدینه) ظاهر می‌شود. (۷۴)

زبان حال موسیقی حرام

نقل شده است که: حضرت علی عَلَیْهِ السَّلَام دید مردی طنبور می‌زد.

حضرت او را از این کار باز داشت و حتی طنبور را گرفت و شکست. سپس او را نصیحت فرمود و او توبه کرد. آن گاه حضرت علی عَلَیْهِ السَّلَام به او فرمود:

آیا می‌دانی طنبور هنگامی که به صدا در می‌آید چه می‌گوید؟
مرد عرض کرد:

وصی رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ داناتر است.

حضرت فرمود:

طنبور هنگام نواختنش می‌گوید:

سَتَنْدِمُ سَتَنْدِمُ أَيَا صَاحِبِي

سَتَدْخُلُ جَهَنَّمَ أَيَا ضَارِبِي

به زودی پشیمان می‌شوی، به زودی پشیمان می‌شوی ای صاحب من! به زودی داخل دوزخ می‌گرددی ای زنده‌ی من! (۷۵)

فصل پنجم: موسیقی از دیدگاه دانشمندان اسلامی و غیر اسلامی

نظر امام خمینی (قدس سره)

۱ - غافل کردن از مقدرات

امام خمینی (قدس سره) در مورد موسیقی می‌فرماید:

... «از جمله چیزهایی که مغزهای باز جوان‌ها را مخدر و تخدیر می‌کند موسیقی است.

موسیقی اسباب این می‌شود که مغز انسان وقتی چند وقت به موسیقی گوش کرد، تبدیل می‌شود به یک مغز غیر آن کسی که جدی باشد، انسان را از جدیت بیرون می‌کند و متوجه جهات دیگر می‌کند.

تمام این وسایلی که در هر مملکتی رواج دارد، همه برای اینست که ملت خود را از مقدرات خودشان غافل کنند».

۲ - بیرون آوردن از جدیت

... «موسیقی از اموریست که البته هر کسی بر حسب طبع، خوشش می‌آید لکن از اموریست که انسان را از جدیت بیرون می‌برد و به یک مطلب هزل می‌کشاند. دیگر یک جوان که عادت کرده روزی چند ساعت با موسیقی سر و کار داشته باشد و اکثر اوقاتش را صرف بکند و پای موسیقی بنشیند و اینها، از مسائل زندگی و از مسائل جدی به طور کلی غافل می‌شود، عادت می‌کند، همان طور که به مواد مخدر عادت می‌کند دیگر نمی‌تواند یک انسان جدی باشد که بتواند در مسائل سیاسی فکر بکند، فکر انسان را موسیقی طوری بار می‌آورد که دیگر انسان نتواند در غیر همان محیط مربوط به شهوت و موسیقی فکر بکند».

۳ - در مورد تلویزیون

... «نباید دستگاه تلویزیون طوری باشد که ۱۰ ساعت موسیقی بخواند و جوان‌هایی که نیرومند هستند از نیرومندی آنها کاسته شود

و به حال خمار و خلسه آور تبدیل شوند، مثل همان تریاک، موسیقی با تریاک فرقی ندارد.

۴ - حذف موسیقی

اگر بخواهید مملکتان یک مملکت صحیح باشد، موسیقی را حذف کنند، نترسید از این که به شما بگویند کهنه پرست شده‌اید، باشد ما کهنه پرستیم، همه‌ی این کلمات نقشه است برای این که شما را از کار جدی عقب بزنند. این که می‌گویند اگر چنانچه موسیقی در رادیو نباشد آنها می‌روند از جای دیگر موسیقی می‌گیرند، بگذارید از جای دیگر بگیرند. شما عجلتاً آلوده نباشید، آنها کم کم بر می‌گردند به این جا. این عذر نیست که اگر موسیقی نباشد در رادیو آنها می‌روند از جای دیگر موسیقی می‌گیرند، حالا اگر از جای دیگر می‌گیرند آیا ما باید به آنها

موسیقی بدهیم! ما باید خیانت بکنیم! موسیقی، خیانت است به یک مملکت و خیانت است به جوان‌های ما، این موسیقی را حذف کنید، آن را به طور کلی عوض کنید و یک چیز دیگری بگذارید که آموزنده باشد کم کم مردم و جوان‌ها را عادت به امور زندگی بدهید، از آن عادت خبیثی که داشتند برگردانید. آنهایی را که می‌بینید می‌گویند اگر تلویزیون موسیقی پخش نمی‌کند می‌رویم سراغ موسیقی، برای اینست که اینها عادت کرده‌اند.» (۷۶)

۵ - مریض شدن مغز

«یک مغزی اگر دنبال این رفت که موسیقی گوش کند، این مغز مریض می‌شود، این نمی‌تواند فکر بکند که کشورش به چه حال دارد می‌گذرد، دیگر دنبال این نیست، مثل آدم هروئینی می‌ماند.» (... ۷۷)

۶ - در مورد سرودها

«سرودهایی که مهیج است و سرودهایی که مفید است، اشکال ندارد، از جمله سرودی که درباره‌ی آقای مطهری ساخته شده است اشکال ندارد.» (۷۸)

نظر مقام معظم رهبری (دامت برکاته)

۱ - مبارزه با تهاجم فرهنگی

مقام معظم رهبری راجع به موسیقی و روش مقابله با تهاجم فرهنگی می‌فرماید:
این که ما بگوییم موسیقی بهترین راه مقابله با تهاجم فرهنگی است، نه من به این معتقد نیستم که موسیقی یک چنین کششی داشته باشد؛ بهتر است بگوییم یکی از راه‌های مبارزه با تهاجم فرهنگی است.
البته با شرایطی می‌تواند باشد اما بهترین راهش را این نمی‌دانم.

۲ - موسیقی حرام کدام است

در مورد موسیقی دو حرف وجود دارد، یکی این که بینیم اساساً مشخصه‌های موسیقی حلال و حرام چیست؟
دیگر این که بیاییم در مصداق، مرزهایی را مشخص کنیم تا به قول شما جوانان بدانند که این یکی حرام است و این یکی حلال.
البته این دومی کار آسانی نیست، کار دشواریست که انسان از این همه اجرای موسیقی‌های گوناگون، موسیقی خارجی، موسیقی

ایرانی هم با انواع و اقسامش، با کلام، بی کلام، بی کلامی خواهد یکی یکی اینها را مشخص کند؛ اما مشخصه‌های کلی دارد که آن را می‌شود گفت. البته من هم در جاهایی به بعضی از اشخاص که دست اندر کار بودند، آنچه را که می‌توانستم گفته‌ام. حالا هم مختصری برای شما عرض می‌کنم.

ببینید موسیقی اگر انسان را به بیکاری و ابتذال، بی حالی و واخوردگی از موقعیت‌های زندگی و احوال اینها بکشاند، این موسیقی، موسیقی حلال نیست موسیقی حرام است.

موسیقی اگر چنانچه انسان را از معنویت از خدا و از ذکر غافل کند این موسیقی حرام است.

موسیقی اگر انسان را به گناه و شهوترانی تشویق کند این موسیقی حرام است.

نظر اسلام این است، موسیقی اگر این خصوصیات مضر و موجب حرمت را نداشته باشد، البته آن وقت حرام نیست. اینهایی را که من گفتم بعضی از آنها در موسیقی بی کلام و سازهاست بعضی هم حتی در کلمات است؛ یعنی ممکن است فرضاً یک موسیقی ساده‌ی بی ضرر را اجرا کنند، لیکن شعری که در این موسیقی خوانده می‌شود، شعر گمراه کننده‌ای باشد.

شعر تشویش کننده‌ی بی بند و باری به ولنگاری، شهوترانی، غفلت و این طور چیزها باشد آن وقت حرام می‌شود.

بنا بر این آن چیزی که شاخص حرمت و حلیت در موسیقیست و نظر شریف امام در اواخر حیات مبارکش که آن نظریه را در باب موسیقی دادند همین مطلب بود.

لهو یعنی غفلت، یعنی دور شدن از ذکر خدا، دور شدن از معنویت، دور شدن از واقعیت‌های زندگی، دور شدن از کار و تلاش و فرو غلتیدن در ابتذال و بی بند و باری پس این موسیقی می‌شود حرام.

۳ - موسیقی زبان بین المللی

... «شما می‌گویید زبان بین المللی آن موسیقی که به قول خود شما، مرزها را در نوردیده و در جاهایی پخش شده، آیا این لزوماً موسیقی خوبی است؟»

صرف این که یک موسیقی از مرز فلان کشور خارج شد و توانست به کشورهای مختلف برود و یک عده طرفدار پیدا کند؛ مگر دلیل، خوب بودن موسیقی است؟

نه، به هیچ وجه، ممکن است یک موسیقی باشد که به شهوترانی و تحریکات نشاط‌های شهوی جوانی را تحریک کند، طبیعتاً که یک مشت جوانی که غفلت زده هستند از این موسیقی خوششان می‌آید، هر جایی که در دنیا این نوار به دستشان بیفتد، از آن نوار استفاده می‌کنند؛ این دلیل خوب بودن موسیقی نیست.

۴ - موسیقی سنتی و غیر سنتی

مقام معظم رهبری راجع به موسیقی اصیل و سنتی می‌فرماید:

من نمی‌توانم به طور مطلق بگویم که موسیقی اصیل ایرانی، موسیقی حلال است، نه این طور نیست. بعضی خیال می‌کنند که مرز موسیقی حلال و حرام موسیقی سنتی است، نه این طور نیست. آن موسیقی که منادیان دین و شرع همیشه در دوره‌های گذشته با آن مقابله می‌کردند و می‌گفتند:

حرام است، همان موسیقی سنتی خودمان است که به شکل حرامی در دربارهای سلاطین، در نزد افراد بی بند و بار، در نزد افرادی که به شهوات تمایل داشتند اجرا می‌شده، این همان موسیقی حرام است.

بنا بر این مرز موسیقی حرام و حلال عبارت از ایرانی بودن، سنتی بودن، قدیمی بودن، کلاسیک بودن، غربی بودن یا شرقی بودن

نیست. مرز آن چیز است که من عرض کردم. این ملاک را می‌شود به دست شما بدهیم؛ اما این که این نوار جزو کدام گروه است، این را من نمی‌توانم مشخص کنم.

۵ - دستگاه‌های ممیزی

البته الآن دستگاه‌هایی هستند که دارند ممیزی می‌کنند؛ اما من هم خیلی اطمینان ندارم که این ممیزها صد در صد درست باشد، گاهی می‌آیند به ما می‌گویند یک نوار بسیار بد یا مبتدلی را دارند به صورت مجاز پخش می‌کنند، گاهی هم ممکن است عکس این اتفاق بیفتد.

من الآن نمی‌دانم واقعاً این ممیزها چقدر از روی واقع بینی و ضابطه انجام می‌گیرد؛ اما آن چیزی که من می‌توانم به شما به عنوان یک جوان خوب و به عنوان کسی که مثل فرزندان خودم هستید به عنوان نصیحت و نظر خود بگویم اینست که عرض کردم. به نظر می‌رسد که موسیقی می‌تواند گمراه کننده باشد، می‌تواند انسان را به شهوات چار کند، می‌تواند انسان را غرق در ابتذال و فساد و پستی بکند، می‌تواند هم این نباشد و می‌تواند عکس این باشد، مرز حلال و حرام اینجاست.

من امید دارم که شما جوانان با این زاد و تقوا بتوانید وارد میدان بشوید و تولیدهایی داشته باشید که به معنای کلمه خصوصیات موسیقی خوب و بلیغ را داشته باشد و به معنای حقیقی تأثیرگذار مثبت باشد و حقیقتاً جوانان و روح‌ها را، به صفا و معنویت و به حقیقت رهنمون کند.

(۷۹)

عده‌ای سعی می‌کنند جوان ایرانی را با بهانه‌های گوناگون، به سمت مسائل سرگرم کننده، موسیقی‌های مضر، سرگرمی جنسی و از این قبیل سوق دهند این همان لجنزاریست که جوان آمریکایی و اروپایی را در خودش دارد غرق می‌کند در مقابل این بایستید.

(۸۰)

غنا و موسیقی از دیدگاه شهید مطهری (قدس سره)

اشاره

استاد فیلسوف مرتضی مطهری راجع به غنا و موسیقی چنین بیان می‌کند:

آن چیز که شاید بیشتر از همه نیاز به مطالعه دارد، اینست که آیا اسلام هیچ عنایتی به بعد چهارم انسان، یعنی استمداد هنری نموده و در اسلام به زیبایی و جمال عنایتی شده یا نه؟

بعضی چنین تصور می‌کنند که اسلام، از این نظر، خشک و جامد و بی‌عنایت است و به عبارت دیگر، اسلام ذوق کش است و البته اینها چنین ادعا می‌کنند، به خاطر اینست که اسلام روی خوش به موسیقی نشان نداده و نیز بهره برداری از جنس زن به طور عام و هنرهای زنانه؛ یعنی رقص و مجسمه سازی را منع کرده است؛ ولی به این شکل قضاوت کردن درست نیست.

ما باید راجع به مواردی که اسلام با آن مبارزه کرده، تامل کنیم و ببینیم آیا اسلام با آنها مبارزه کرده، از آن جهت که زیبا نیست یا از آن جهت که مقارن با امر دیگر است که بر خلاف استعدادهای فردی یا اجتماعی انسان است و به علاوه ببینیم در غیر مورد ممنوعه آیا با هنری مبارزه شده است!

۱ - از موضوعات مجمل

مسأله موسیقی و غنا مسأله‌ی مهمی است؛ اگر چه غنا حدودش روشن نیست.

غنا ضرب المثل مسائلیست که فقهاء به عنوان موضوعات «مجمل»

یعنی موضوعاتی که حدودش مفهوم و مشخص نیست به کار می‌برند. می‌گویند در مواردی اصل برائت جانشین می‌شود؛ مثلاً در مورد فقدان نص، تعارض نصیین و شبهه‌ی موضوعی وقتی می‌خواهند مقال به اجمال نص بزنند، همین غنا را ذکر می‌کنند؛ ولی البته قدر مسلمی در غنا هست و آن این است:

«آوازهایی که موجب خفت عقل می‌شود»

یعنی شهوات را آن چنان تهییج می‌کند که عقل به طور موقت از حکومت ساقط می‌شود و همان خاصیتی را دارد که شراب یا قمار دارا است.

تعبیر «خفت عقل» هم تعبیر فقهاء و از جمله شیخ انصاری است.

آنچه مسلم است اینست که اسلام خواسته است از عقل انسان حفاظت و حراست کند و در عمل هم نشان داده که مطلب از همین قبیل است.

۲ - قدرت عظیم و فوق العاده موسیقی

چندی پیش در روزنامه، در مورد زن و شوهری نوشته بود که کارشان به طلاق و محکمه کشیده است.

شوهر می‌خواست زن خود را طلاق بدهد به این دلیل که می‌گفت:

زن من با وجود این که عهد کرده بود که هیچ وقت در مجالس و در حضور مردان بیگانه نرقصد، مع ذلک در یک عروسی رقصیده، زن هم گفته‌ی او را تصدیق کرده گفته بود:

وقتی در آن مجلس آهنگی نواختند، آن چنان تحت تأثیر قرار گرفته که بی‌اختیار برخاسته و شروع به رقص کرده است.

مسعودی در مروج الذهب می‌نویسد:

«در زمان عبدالملک یا یکی دیگر از خلفای بنی امیه که لهو و موسیقی خیلی رایج بود خبر به خلیفه دادند که فلان کس خواننده است و کنیز زیبایی دارد که او هم خواننده است و تمام جوان‌های مدینه را فاسد کرده و اگر به کار او نرسید این زن تمام مدینه را فاسد می‌کند.

خلیفه دستور داد که غل به گردن آن مرد انداختند و آنها را به شام بردند. وقتی به حضور خلیفه نشستند آن مرد گفت:

معلوم نیست آن چه او می‌خواند غنا باشد و از خلیفه خواست که خودش امتحان کند.

خلیفه دستور داد که کنیز بخواند. او شروع به خواندن کرد، کمی که خواند دید سر خلیفه تکان می‌خورد. کم کم کار به جایی رسید که خود خلیفه شروع کرد به چهار دست و پا راه رفتن و می‌گفت:

بیا جانم بر این مرکوب خود سوار شد.

واقعاً موسیقی قدرت عظیم و فوق العاده‌ای مخصوصاً از جهت پاره کردن پرده تقوا و عفت دارد ...، بنا بر این از این موارد نمی‌توان استثناء کرد که اسلام مبارزه‌ی با ذوق نموده است.

۳ - آیا در اسلام به زیبایی و جمال عنایتی شده؟

اسلام مخالفتی با جمال و زیبایی ندارد و با این حس نه تنها مبارزه نکرده، بلکه در قسمت‌هایی این حس را تأیید هم کرده است.

در «اصول کافی» بابی داریم تحت عنوان «الزی و التجمل» که تجمل همان خود را زیبا کردن است.

حدیثی داریم که: «إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ» خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد و از همه بالاتر خود زیبایی بیان است که در اسلام در حد اعلائی به آن توجه شده است.

اسلام خود اعجازش - یا لا اقل یکی از موارد اعجازش - زیبایی کلام قرآن است.

(۸۱)

غنا و موسیقی از دیدگاه علامه جعفری (قدس سره)

اشاره

انسان‌ها به جهت داشتن کیفیت‌های روانی مختلف، برداشت‌ها و دریافت‌های گوناگونی از موسیقی دارند. لذا در تعریف موسیقی گفته شده است:

«موسیقی هنریست که از تنظیم و ترکیبات اصوات به وجود می‌آید و زیبایی آن بر حسب اثریست که در ذهن شنونده دارد سنجیده می‌شود».

کسی دیگر درباره‌ی موسیقی چنین می‌گوید:

«نوا‌ی موسیقی از احساسات و انفعالات درونی انسان ناشی می‌شود و معرف غم و شادی، هیجان و آرامش روحی انسان است» و ما چون نمی‌دانیم که پدیده‌ی موسیقی در سطوح خود آگاه، نیمه خود آگاه و ناخود آگاه چه اثری ایجاد می‌کند، لذا نمی‌توانیم یک تعریف روشنی مانند تعریف یک نمود فیزیکی، در پدیده‌ی موسیقی داشته باشیم. از مجموع مطالعات درباره‌ی این پدیده می‌توان به دو اصطلاح عمده دسترسی پیدا کرد:

۱ - مفهوم عمومی موسیقی: این مفهوم شامل هر صدا و آهنگی می‌باشد که تاثیر در روان آدمی از نظر احساسات و تموجات روانی به وجود می‌آورد.

۲ - مفهوم خاص موسیقی: این نوع موسیقی به انواع گوناگون تقسیم می‌گردد؛ مانند موسیقی کلیسا، اپرت، لید، سنفونی و... البته تقسیم دیگری در باره موسیقی گفته شده:

موسیقی طبیعی: نغمه‌ی جویبارها، صدای آبشارها، صدای وزش بادهای ملایم در درختان، نوای پرندگان، که این گونه نواهای طبیعی چون غالباً یک رنگ و یک نواخت و بر یک آهنگ و میزان ملایم است مسرت بخش می‌باشد.

موسیقی هنری: عبارت است از همان آهنگ‌هایی که بشر آنها را ساخته است و وسایل مصنوعی آن در دنیای کنونی عبارت است از: تار، ویلون، سنتور، اکوردئون، گیتار، پیانو و غیره.

آهنگ‌های مصنوعی دارای زیر و بم و ارتعاشات و تحریکات گوناگونی است که گاه می‌خنداند و زمانی می‌گریاند و گاهی به حد افراط نیروی نشاط را در آدمی تحریک می‌کند.

زمانی او را سخت به دیار غم و اندوه می‌فرستد یا او را در حیرت و بهت فرو می‌برد و گاهی اندیشه‌های منطقی او را به خیالات و پندهایی تبدیل می‌کند، در صورتی که آهنگ‌های طبیعی چنان که متذکر شدیم نموده‌های مستقیم واقعیت‌هایست که در جریانند.

۱ - شایستگی موسیقی به خاطر لذت به هیچ منطقی تکیه نمی‌کند

لذت و احساس خوشی که معلول شنیدن موسیقیست در تاریخ بشری دوشادوش در تمام جوامع وجود داشته است به این معنا که هر یک از جوامع با در نظر گرفتن تنوع و دوران هایش، نوع یا انواعی از موسیقی را مورد بهره برداری قرار داده و روان خود را با

موسیقی نوازش داده‌اند.

انگار این موضوع بی‌شبهت به انکار مردن طبیعت‌گرایی بشر نیست.

اگر کمی دقت داشته باشیم، خواهیم دید که لذت خود‌گرایی نه تنها بالاتر از لذت موسیقی است، بلکه اصلاً قابل مقایسه نیست؛ زیرا خود‌گرایی که اجرای امیال بی‌نهایت را در این زندگانی ضروری می‌بیند به متن حیات نزدیک‌تر از موسیقی است؛ زیرا افراد فراوانی پیدا می‌شوند که موسیقی را متن حیات خود قرار نمی‌دهند در صورتی که خود خواهی برای اکثریت قریب به اتفاق مانند محور اساسی زندگی تلقی شده است و هیچ جای تردید نیست که همه‌ی مکتب‌های انسانی اعم از دینی، اخلاقی و سایر مکتب‌هایی که شایستگی انسان را مطرح می‌کنند، خودخواهی را محکوم نموده و لذتش را فریبنده و بی‌احساس دانسته‌اند؛ بنا بر این اگر دلیل شایستگی موسیقی همان احساس لذت بوده باشد به هیچ منطقی تکیه نمی‌کند.

درست است که تحریک مثبت و تشجیعی را که موسیقی انجام می‌دهد ما را از موجودیت حقیقی خود با یک گروه نوسانات بالاتر می‌برد؛ ولی هنگامی که موسیقی تمام می‌شود یک سرازیری حقیقی در خود احساس می‌کنیم و می‌بینیم که موسیقی سایه‌ای از برای ما ساخته. اکنون شبیح مصنوعی از بین رفته، واقعیات با همان خشونت برای ما نمودار می‌شود.

۲ - موسیقی در جنگ‌های صدر اسلام

به همین جهت بوده است که در جنگ‌های صدر اسلام که در حدود هشتاد جنگ و دفاع بوده است، نمی‌بینیم که مسلمین برای تهییج سربازان خود به موسیقی متوسل شوند، بلکه آنها شعارهای واقعی خود را به طور دسته جمعی گفته تحریک می‌گشتند، چنان که در یکی از جنگ‌ها، قریش شعار ذیل را با موسیقی و هیجان رزم می‌گفتند:

أَعْلُ هُبْلُ، أَعْلُ هُبْلُ

بلند باد هبل، بلند باد هبل.

و مسلمانان هم در مقابل می‌گفتند:

الله اعلی و اجل؛ خداوند بالا و بلند مرتبه است و با این که کفار به هر گونه وسایل موسیقی آن زمان برای تحریک سربازان خود متوسل می‌گشتند، مسلمانان کوچک‌ترین اعتنایی به مسأله‌ی موسیقی نداشتند.

۳ - علت ممنوعیت موسیقی در منابع اسلامی

بایستی گفت بشر از نظر کمبودی که در معرفت توانایی مواجه با واقعیت دارد، موسیقی را برای تسلی خود تأیید می‌کند، پس نام آن را ضرورت می‌گذارد و به همین جهت است که اسلام به موسیقی روی نشان نمی‌دهد و می‌خواهد انسان‌ها در زندگانی روحی و طبیعی با خود واقعیات روبرو گردند.

علتی که برای ممنوعیت موسیقی در منابع اسلامی ذکر شده است، مسأله‌ی لهو و لعب است با نظر به این علت، کاملاً روشن می‌شود که اسلام می‌خواهد انسان در این دنیا خود را در مقابل هیجان‌ناز و آمادگی واقعی خود را از دست ندهد تا بتواند اختیار را از خود سلب کند.

۴ - آیا موسیقی روح انسان را تصفیه می‌کند؟

اگر موسیقی آن چنان که عاشقان دلباخته‌اش می‌گویند حقیقتاً روح انسانی را تصفیه می‌کند، چرا با شیوع موسیقی در شرق و غرب، بیماری‌های روانی و فساد اخلاقی به حدیست که گفت و گو درباره‌ی آن باعث شرمساری است.

ما نمی‌دانیم که اگر انسان‌ها به این موسیقی اشتغال نمی‌ورزیدند و با خود واقعیات رو به رو می‌گشتند چه اندازه راه ترقی و اعتلا را می‌پیمودند!

۵ - اگر موسیقی واقعاً ضرر داشت آیا می‌توانست این اندازه مردم را به خود مشغول کند؟

می‌گویند امروزه مانند دوران‌های گذشته، موسیقی از آن موضوعات است که اکثریت به اتفاق آن را تأیید می‌کنند. اگر واقعاً ضرر داشت آیا می‌توانست این اندازه مردم را به خود مشغول بدارد. می‌گوییم:

صحیح است، ولی فراموش نکنیم که بشر در دوران‌های گذشته بردگی را هم زیر بنای تمام مسائل اجتماعی و سیاسی خود قرار داده بود و به فکر هیچ کس نمی‌رسید که یک اصل خلاف انسانی بوده باشد. حتی ارسطوها و افلاطون‌ها که از آنها با تمام تأکید دفاع می‌کردند.

امروزه اگر مردم از اندیشه‌های عمیق درباره‌ی مسائل دینی، اجتماعی، روانی و تکامل به معنای عمومی سرباز می‌زدند، آیا می‌توان گفت این اکثریت بدون علت صحیح نمی‌تواند از اندیشه‌ی صحیح سرباز بزند، پس ناچاریم این هم یک واقعیت است که بایستی تمامی موضوعات را از نظر سطحی آنها رسیدگی کرد.

امروزه جوان اروپا، آمریکا و کشورهای زیادی از آسیا در مستی شگفت آوری به سر می‌برند. برای آنان زندگی شکل هدفمند خود را نشان نمی‌دهد. آیا می‌توان گفت زندگانی هدفی ندارد؛ زیرا اگر هدفی داشت جوانان امروزی ما هم در جستجوی آن تلاش می‌کردند؟

خلاصه برای انسان خردمندی که می‌خواهد همه‌ی موضوعات را همه‌جانبه بنگرد روش اکثریتی که «برتراند راسل» فیلسوف انگلیسی درباره‌ی آن می‌گوید:

هر فردی از انسان زاویه‌ای برای جنون دارد! او راه اعتدال بشر را هنوز نمی‌شناسد یا راه اعتدال را نمی‌رود!! هیچ‌گونه ملاک نمی‌باشد و نمی‌تواند راه واقعی را به او نشان بدهد.

۶ - موسیقی نمی‌تواند چاشنی روح باشد

کسی که می‌گوید:

موسیقی چاشنی روح است، این مطلب را در نظر نمی‌گیرد که ارواح آدمی که در شعله‌های انحراف از واقعیت‌ها می‌سوزد چه نتیجه‌ای از تحریکات خیالات و رؤیاهای غیر علمی به دست خواهد آورد. آیا این تحریکات امضا و ادامه‌ی تخدیر در مقابل واقعیت‌ها نیست؟

آن که می‌گوید:

خشونت، جریانات طبیعت، بدبختی‌ها و ناگواری‌هاست که ما را به موسیقی پنهانده می‌کند. اولاً:

کدامین فرمول علمی و ریاضیست که بتواند حدود واقعی موسیقی را مشخص نموده و بگوید:

این نوع آهنگ می‌تواند علاج دردهای ناشی از خشونت زندگی باشد و آن نوع نمی‌تواند حال روی این منطق بایستی برای هر فرد از انسان‌ها به شماره بدبختی‌ها و ناگواری‌های زندگانی‌اش یک آهنگ معین بسازیم.

ثانیاً:

آیا با اعتبار به موسیقی، موضوع خشونت و ناملایمات زندگی مبدل به خوشی و آسایش می‌شود یا عینک تار به دیدگان آدمی می‌زند که واقعیت‌ها را دگرگون ببیند. کار این انسان خیلی تعجب آور است؛ مثل اینست که سوگند خورده است که برای بازی گری خود در جهان واقعیات حد و اندازه‌هایی قائل نشود.

۷ - آیا موسیقی در محل کار سبب کار بیشتر است؟!

می‌گویند:

آزمایش کرده‌اند وقتی در کارگاه‌ها موسیقی نواخته می‌شود؛ راندمان کارگران بیشتر می‌شود. این پدیده را چگونه می‌توان با تحریم موسیقی توجیه کرد؟

می‌گوییم چون مسلماً افزایش راندمان مار انرژی می‌خواهد، خود تموجات صوتی نمی‌تواند در داخل بدن انرژی تولید کند، پس آن کارگر مجبور است انرژی بیشتری را در زمان کوتاه تری از دست بدهد تا پدیده‌ی فوق به وقوع بپیوندد. به این ترتیب ملاحظه می‌شود که ظاهراً موسیقی در اینجا نقش مثبتی داشته؛ ولی همان طور که گفته شد، این نقش مثبت ظاهریست و در واقع موسیقی در اینجا هیچ عمل مثبتی انجام نداده بلکه جنبه‌ی منفی هم داشته است که باعث شده انرژی کارگران در زمان کوتاه تری صرف شود به علاوه کدامین اصل انسانی می‌گوید:

برای افزایش دادن منافع سود، کارگران را در خیالات و تجسمات بی‌اساس غوته‌ور سازیم؟

۸ - احتیالات تعقل در موسیقی دانان

... «مکتبی که ممنوعیت موسیقی را گوشزد می‌کند (اسلام)، در حقیقت بزرگترین حمایت را از درون آدمیان به عهده گرفته است. حال اگر ما در درون موسیقی دانان و آهنگ سازان و نه شنوندگان موسیقی هیچ اختلالی نمی‌بینیم؛ اولاً:

این ادعای کلی به هیچ وجه قابل اثبات نیست؛ زیرا مگر نمی‌گویند موسیقی حافظه‌ی آدمی را از کار می‌اندازد یا کم می‌کند. ثانیاً:

فرض می‌کنیم که ما هیچ ضرر محسوسی در آن اشخاص که با موسیقی سرو کار دارند نمی‌بینیم؛ اما نباید فراموش کنیم که هیچ حقوق دان، فیزیک دان و هیچ یک از دانشمندان علوم تحقیق، نه تنها از موسیقی برای کارهای خود بهره برداری نکرده‌اند، بلکه به جهت مخالف بودن موسیقی با فعالیت‌های علمی مغز همواره راه تعقل و اندیشه را از موسیقی جدا کرده‌اند. این حقیقت دلیل آن است که اندیشه و تعقل با تحریکات و تجسمات موسیقی سازش ندارد؛ بنا بر این ما نوعی از اختلال تعقل در موسیقی می‌یابیم.

۹ - گوش دادن به موسیقی‌های مجاز

در مواردی که ادای موسیقی را در می‌آوریم یا به برخی از موسیقی‌ها که گمان می‌کنیم جزء موسیقی‌های ممنوع نیست گوش فرا می‌دهیم. اگر این گونه امور ممنوع نباشد حداقل قدم روی نوار باریکی گذاشته‌ایم که یک طرف آن قطعاً قلمرو ممنوعیت و حرمت می‌باشد و چون نفس آدمی لذت طلب است، لذا تدریجاً قانون را پایمال می‌سازد. این را هم بدانیم که طبق خاصیت پدیده‌ی تقلید و مقتضای قانون محاکمات نوعی از تأثیر و تلقین ناخود آگاه در درون به وجود می‌آید که تدریجاً سطح مربوط روان ساییدگی پیدا کرده و کم کم از ممنوعیت موضوع تقلید می‌کاهد. (۸۲)

ضررهای موسیقی از دیدگاه محمد تقی جعفری (قدس سره)

- ۱- ایجاد عدم تعادل و توازن بین اعصاب سمپاتیک و پاراسماتیک (۸۳)
- ۲- مرض مانی (Maniae) نوعی جنون است که درجات متعددی دارد
- ۳- مرض سیکلوتومی (۸۴) (Cyclothmie)
- ۴- کوتاهی عمر
- ۵- مرض پارانو (۸۵) (Paranoia)
- ۶- ضعف اعصاب
- ۷- اختلالات دماغی (اغتناسات مغزی، هیجانات روحی - جنون)
- ۸- تأثیرات قلبی
- ۹- واسطه انتحار و خودکشی
- ۱۰- بیماری فشار خون
- ۱۱- عامل فحشا
- ۱۲- تضعیف و تضييع حس شنوایی (سامعه)
- ۱۳- تضعیف و تضييع حس بینایی (باصره)
- ۱۴- هیجان
- ۱۵- سلب اراده و شکست شخصیت
- ۱۶- سلب غیرت
- ۱۷- عامل جنایت
- ۱۸- جلب توجه غیر طبیعی
- ۱۹- از دست دادن نیروی فکری
- ۲۰- تضييع نیروی قضاوت
- ۲۱- افسردگی و خمودگی
- ۲۲- تهییج عشق (۸۶)
- ۲۳- شکست عمر و جوان مرگی
- ۲۴- زنجیر بردگی
- ۲۵- روش لغو
- ۲۶- اتلاف وقت (۸۷)

سخنان فقهاء اهل سنت درباره‌ی موسیقی

- ۱- امام حنیفه آن را حرام دانسته و آن را و شنیدنش را از گناهان شمرده و این معنی نظریه‌ی مشایخ اهل کوفه است، مانند سفیان، حماد، ابراهیم و شعبی و عکرمه.
- ۲- از مالک، امام مالکیه نقل شده که او نهی کرده از غنا و از گوش دادن به آن و گفته است اگر کسی کنیزی خریداری کرد بعداً

دید او مغنیه و آوازه خوان است می‌تواند به واسطه‌ی این عیب آن را رد کند و این نظریه‌ی سایر اهل مدینه نیز هست جز ابراهیم بن سعد تنها. (۸۸)

در مفتاح السعاده ج ۱ ص ۳۳۴ است که گفته شده لذت بردن به آوازه‌ی غنا و نواختن وسایل موسیقی کفر است.

(۸۹)

یزید بن الولید ناقص گفت:

ای بنی امیه! خود را نگاه دارید از آوازه‌ی غنا، زیرا آن حیاء را کم می‌کند، شهوت را می‌افزاید، مردانگی را منهدم می‌سازد و آن جایگزین شراب کار می‌کند و عمل می‌کند همان را که مستی انجام می‌دهد، پس اگر شما ناچار انجام می‌دهید پس از زن‌ها دور نگهدارید زیرا آوازه‌ی موسیقی دعوت به زنا می‌کند.

(۹۰)

زیان‌های آفت بار موسیقی، یا بیانی حکیمانه

و گفته شده که آوازه‌ی غنا جاسوس دل است و دزد مردانگی عقلها و به سرعت در شهرهای دل می‌تازد و بر رازهای دلها آشنا می‌شود و می‌خزد، به خانه‌ی خیالبافی و تحریک و پراکنده می‌سازد آنچه را در خفتگی فرو رفته بود از هواهای نفسانی و شهوات و سخافت و جلفگی. پس در حالی می‌یابی یک مرد را که بر او حاکم است نشانه‌ی وقار و سنگینی و درخشندگی عقل و بهجت ایمان و آرامش علم و سخنش حکمت است و سکوتش پند. ولی ناگاه آوازه‌ی غنا را می‌شنود عوض شده و به عکس عقل و خیالش کم می‌شود، مردانگی و بزرگواریش از بین می‌رود، پس از آن نیکو می‌شمارد آنچه را قبلاً زشت می‌دید و آشکار می‌کند از درون خود آنچه را قبلاً می‌پوشاند و بر می‌گردد از آن سکوت و آرامش به پُر گویی و هذیان گویی و نا آرامی، گویا جنی و یا جن زده شده و چه بسا با دستها به کف زدن و با پا به پای کوبی می‌افتد و میگساری نیز به چنین حالی می‌کشد و غیر از اینها. (۹۱)

موسیقی از دیدگاه دانشمندان غیر اسلامی

بر اساس نظر بسیاری از روان شناسان، موسیقی احساسات بشر را در مسیر غیر طبیعی و غیر عادی توسعه می‌دهد و انسان را در یک عالم ناخودآگاهی کامل فرو می‌برد و قوه‌ی خیالبافی غیرطبیعی و غیر واقعی را در انسان زیاد می‌کند. موسیقی لذت نیست بلکه قوه‌ی خیال را تحریک می‌کند و انسان را از آن خیال‌های خود لذت می‌برد به خاطر آن که اگر چند نفر حتی یک موسیقی گوش دهند. لذتی که اینها از موسیقی می‌برند یک جور نیست و آن تخیلاتی که در آن فرو می‌روند یک شکل نیست؛ بلکه هر کس یک نوع لذتی می‌برد و در یک عالم خیالی سیر می‌کنند لذا می‌گویند اکثر بیماریهای روانی از همین جا شروع می‌شود که انسان در یک عالم گنگ فرو می‌رود که خود نمی‌تواند تعریف نماید. (۹۲)

و این که به نظر بعضی از دانشمندان در این مورد توجه فرمایید:

۱ - ویکتور هوگو (نویسنده مشهور فرانسه) می‌گوید:

«علت این که ما از موسیقی خوشمان می‌آید اینست که در عالم خیالها و رویاها فرو می‌رویم» (۹۳)

۲ - آرون کوپلند می‌گوید:

«موسیقی انسان را از عالم اصوات بیرون می‌برد و به یک دنیای خیالی و رؤیایی می‌راند.» (۹۴)

۳ - لئو تولستوی (نویسنده روسی) می‌نویسد:

«موسیقی محصول احساسات و هدف احوال نفسانی و عواطف انسانی است.» (۹۵)

۴ - دکتر ولف آدلر (پرفسور دانشگاه کلمبیا) می‌گوید:

«موسیقی علاوه بر این که سلسله اعصاب ما را در اثر جلب دقت خارج از طبیعی آن، سخت خسته می‌کند، عمل ارتعاش صوتی که موسیقی انجام می‌شود تولید تعرض خارج از حد طبیعی در جلد می‌نماید که بسیار زیانمند است.» (۹۶)

۵ - دکتر آلکسیس کارل (فیزیولوژیست بزرگ فرانسوی) می‌گوید:

«ساز و آواز و کنسرت‌ها و اتومبیل و ورزش نمی‌توانند جای فعالیت‌ها و کارهای سودمند اجتماعی را بگیرند. رادیو نیز مانند سینما و موزیکال، کاهلی کاملی به کسانی می‌بخشد که با آن سرگرمند. بدون شک الکلیسم کارگران ما را از پا در می‌آورد و سر و صدای رادیو، سینما و ورزش نامناسب روحیه‌ی فرزندان ما را فلج می‌کند.» (۹۷)

۶ - هگل (فیلسوف مشهور فرانسوی): «ذکر و عبادت مسلمانان در معابد بی‌آلایش خود فکر می‌آورد و دعای (مسیحیان) کلیسا با عربده‌ی ناقوس و نقش و نگار در و دیوار، تشویش خاطر و انصراف ناظر.» (۹۸)

۷ - کانت (فیلسوف آلمانی): «موسیقی اگر از همه‌ی موسیقی‌ها مطبوع‌تر باشد ولی چون به بشر چیزی نمی‌آموزد از تمام هنرها پست‌تر است.» (۹۹)

۸ - دکتر آرنولد فریدمانی (پزشک بیمارستان نیویورک و رئیس کلینیک سردرد): «او با کمک دستگاه‌های الکترونی، تعیین امواج مغز و تجربیاتی که در طی مراجعه هزاران بیمار به دست آورد ثابت کرده است که یکی از عوامل مهم خستگی‌های روحی و فکری و سردردهای عصبی، گوش دادن به موسیقی رادیوست مخصوصاً برای کسانی که به موسیقی آن دقت و توجه کنند.» (۱۰۰)

۹ - دکتر ربرت (متخصص روانشناسی کودک در انگلیس) می‌گوید:

«اطفال در رحم مادر تحت تأثیر موسیقی قرار می‌گیرند و اگر مادر حامله به موسیقی گوش دهد ضربان قلب طفل در رحم زیاد می‌شود این حالت از ۶ ماهگی به بعد است.» (۱۰۱)

۱۰ - دکتر اوریزن اسوت مارون می‌گوید:

«هیجان بزرگترین عامل سکتته‌های قلبیست هنرمندان اغلب به علت سکتته قلبی در گذشته‌اند از این بیان معلوم می‌شود هیجان حاصله از موسیقی تا چه حد خطرناک است.» (۱۰۲)

۱۱ - دانشمندان روانشناسی در مورد موسیقی می‌گویند: (موسیقی) آثار مرموزی را در دماغ و قوای مغز به جای می‌گذارد و آن اثری که از این حالت یعنی توجه غیر طبیعی محسوس است اینست که اراده تضعیف می‌گردد و شنونده‌ی موسیقی تمام قوای غدد را گویا در گوش متمرکز کرده و هیچ یک از اعضای بدن او در آن حال با اراده‌ی او حرکت نمی‌کند، لذا گاهی دست و پای شنونده طبق ارتعاشات صوتی و نواهای موسیقی بنای حرکت کردن را می‌گذارد و خلاصه یک رقص خفیف بدون اراده‌ی شنونده انجام می‌شود. (۱۰۳)

فصل ششم؛ استفتائات مراجع درباره‌ی موسیقی و غنا

استفتائات مراجع درباره‌ی موسیقی و غنا

استماع نوارهای موسیقی

سؤال ۱: گوش دادن به نوارهایی که توسط وزارت ارشاد و یا حوزه هنری تبلیغات تهیه می‌شود و از نظر آنان مجاز است چه حکمی دارد؟

مقام معظم رهبری (دامت برکاته): اگر فیلم‌ها یا نوارها به نظر مکلف عرفاً مشتمل بر غنا یا موسیقی مطرب و لهوی مناسب با مجالس

لهو و گناه باشد، توزیع و عرصه‌ی آنها و همچنین دیدن و گوش دادن به آنها برای او جایز نیست و مجرد تأیید برخی از ادارات مربوطه زمانی که نظر مکلف در تشخیص موضوع با نظر تأیید کنندگان مخالف است دلیل شرعی برای جواز محسوب نمی‌شود. (۱۰۴)

آیت الله العظمی بهجت (دامت برکاته): نواری که فساد انگیز است استماع آن حرام است و همینطور اگر مطرب باشد استماع آنها حرام است.

آیت الله العظمی تبریزی (قدّس سره): گوش دادن به موسیقی لهوی حرام است چه از نوار باشد یا غیر نوار. اجازه دادن یا ندادن یک موسسه یا سازمان اعتبار و اثری ندارد.

آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (قدّس سره): اگر مطرب و مهیج و مناسب مجالس خوشگذرانی باشد حرام است.

در غیر این صورت اشکالی ندارد و عناوین مختلف یا مرکز پخش و مجوز ارشاد تأثیری در این حکم ندارد.

آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (دامت برکاته): اگر مشتمل بر غناء و موسیقی (ساز و آواز) باشد حرام است.

آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دامت برکاته): کلیه صداها و آهنگهایی که مناسب لهو و فساد است حرام و غیر آن حلال است و تشخیص آن با مراجعه به اهل عرف خواهد بود و مجوز وزارت ارشاد حرام را حلال نمی‌کند.

(۱۰۵)

استماع و تکثیر نوار خوانندگان زن

سؤال ۲: متأسفانه اخیراً نوارهای موسیقی همراه با خوانندگی زن با مجوز وزارت ارشاد منتشر شده است آیا تکثیر و استماع این گونه نوارها چگونه است؟

آیت الله العظمی بهجت (دامت برکاته): جایز نیست.

آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (دامت برکاته): استماع آنها حرام و تکثیر یا به دیگر دادن حرام است و مجوز وزارت ارشاد وجه شرعی ندارد بلکه اشاعه فساد است.

آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دامت برکاته): تکثیر و استماع این گونه نوارها حرام است و مجوز وزارت ارشاد حکم الهی را تغییر نمی‌دهد.

آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (قدّس سره): جایز نیست.

آیت الله العظمی تبریزی (قدّس سره): گوش دادن و تکثیر نوارهای مزبور حرام است، موسسه یا شخصی اجازه بدهد یا ندهد. (۱۰۶)

اجرت تکثیر نوارهای حرام

سؤال ۳: اجرت گرفتن جهت تکثیر فیلم و نوارهای مبتذل و حرام آیا حلال است یا حرام؟ و در صورت کسب از این راه پولهای به دست آمده را چه باید کرد؟

مقام معظم رهبری (دامت برکاته): در فرض سؤال اجرت حلال نیست و پولهای به دست آمده باید به صاحبان آن برگردانده شود و اگر از یافتن ایشان مأنوس است از طرف ایشان به فقیر صدقه بدهد.

آیت الله العظمی سیستانی (دامت برکاته): حرام و مالک اجرت نمی‌شود.

آیت الله العظمی تبریزی (قدّس سره): اجرت گرفتن جهت امر مزبور اکل مال به باطل بوده و جایز نیست و پولی که از این طریق به دست آمده باید به صاحبان آن برگردانده شود و چنانچه شخص صاحبان پول را نمی‌شناسد باید آن را از طرف آنها به فقیر صدقه

بدهد.

آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (قدّس سره): حرام است.

در صورتی که صاحب آن را نمی‌شناسد آن را به فقیر صدقه بدهد.

آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (دامت برکاته): اجرت مذکوره حرام است و پولهای به دست آمده را باید به صاحبانش برگرداند اگر دسترسی به صاحبان نداشته باشد باید از طرف آنها به عنوان صدقه به فقیر غیر سید داده شود و احتیاطاً برای این کار از مجتهد هم اجازه بگیرد.

آیت الله العظمی بهجت (دامت برکاته): حرام است و در آمد از حرام هم حرام است و پولهای به دست آمده را به صاحبان آن برگردانید و در صورت یأس در حکم مجهول المالک است.

آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دامت برکاته): اجرت کار حرام نیز حرام است و باید به صاحبان آنها باز گردد و اگر دسترسی به آنها نیست از طرف آنها به فقیری صدقه بدهید. (۱۰۷)

موسیقی و غنای صدا و سیما

سؤال ۴: آیا به نظر حضرت عالی استماع آهنگهایی که از صدا و سیما پخش می‌شود چگونه است؟

امام خمینی (قدّس سره): موسیقی مطرب جایز نیست و آهنگهای مشکوک اشکال دارد.

شرکت در مجالس عروسی یا جشن‌هایی که در آن برنامه موسیقی اجرا می‌شود چگونه است؟

آیت الله گلپایگانی (قدّس سره): شرکت در مجالس مذکوره جایز نیست.

پخش نوارهای موسیقی توسط برخی رانندگان

سؤال ۵: برخی از رانندگان بی‌تعهد از نوارهای موسیقی مبتذل و ترانه استفاده می‌کنند و موجبات اذیت مسافران مؤمن را فراهم می‌آورند آیا عمل آنان چگونه است؟

مقام معظم رهبری (دامت برکاته): مرتکب کار حرام می‌شوند.

آیت الله تبریزی (قدّس سره): پخش نوار موسیقی لهوی و گوش دادن به آن حرام است.

آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دامت برکاته): مرتکب کار حرامی شده‌اند و از امر به معروف و نهی از منکر با زبان خوش و مؤدبانه نا امید نشوید.

آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (قدّس سره): حرام است.

آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (دامت برکاته): استفاده از نوارهای مذکور بر راننده و غیره حرام است.

آیت الله العظمی بهجت (دامت برکاته): باید از نوارهای مذکور اجتناب کرد.

آیت الله العظمی سیستانی (دامت برکاته): مرتکب گناه می‌شوند. (۱۰۸)

موسیقی سنتی

سؤال ۶: آیا موسیقی سنتی که میراث ملی ایران می‌باشد حرام است یا خیر؟

مقام معظم رهبری (دامت برکاته): چیزی که از نظر عرف موسیقی لهوی مناسب با مجالس لهو و معصیت محسوب می‌شود به طور مطلق حرام است و در این مورد فرقی بین موسیقی ایرانی و غیر ایرانی و موسیقی سنتی و غیر آن نیست. (۱۰۹)

- آیت الله العظمی سیستانی (دامت برکاته): معیار حرام و حلال سنتی بودن نیست.
- آیت الله العظمی بهجت (دامت برکاته): موسیقی مطرب حرام است و موسیقی ملهی نیز مورد احتیاط است.
- آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (دامت برکاته): حرام است.
- آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (قدّس سره): سنت حرام باید ترک شود.
- آیت الله العظمی تبریزی (قدّس سره): موسیقی لهوی حرام است و فرقی بین سنتی و غیر سنتی نیست. (۱۱۰)

جمع آوری اعانات با استفاده از گروه‌های موسیقی

- سؤال ۷: کمیته امداد و برخی نهادها و ادارات در مراسم عروسی یا جمع آوری کمک‌های مردمی از گروه‌های ارکستر موسیقی و گروه‌های سرود پسر و دختر استفاده می‌کنند، آیا شرعاً جایز است؟
- آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (قدّس سره): اگر مفسده داشته باشد جایز نیست و باید توجه داشت که نوعاً بر چنین مواردی مفسده مترتب است.
- آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (دامت برکاته): حرام است.
- آیت الله العظمی تبریزی (قدّس سره): عمل مذکور حرام است.
- استعمال آلات موسیقی به کیفیت لهوی حتی در مراسم عروسی جایز نیست.
- آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دامت برکاته): برای کارهای خیر تنها از درآمدهای مشروع باید استفاده کرد.
- آیت الله العظمی بهجت (دامت برکاته): استفاده از آلات لهو در لهو حرام است و در غیر لهو مبنی بر احتیاط است و موسیقی مطرب و لو در عروسی جایز نیست. (۱۱۱)

خرید و فروش آلات لهو و لعب

- سؤال ۸: خرید و فروش و استعمال و نگهداری تنبک و دایره و فلوت چه صورت دارد؟
- مقام معظم رهبری (دامت برکاته): خرید و فروش آلات مختص حرام جایز نیست.
- آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (قدّس سره): استعمال و نگهداری آلات مختص لهو و لعب حرام است.
- آیت الله العظمی بهجت (دامت برکاته): جایز نیست.
- آیت الله العظمی تبریزی (قدّس سره): خرید و فروش و استعمال آلات لهو جایز نیست.
- آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دامت برکاته): با توجه به این که بیشترین استفاده از این وسایل در حال حاضر استفاده حرام است خرید و فروش و نگهداری آنها جایز نیست.
- آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (دامت برکاته): جایز نیست. (۱۱۲)

صرف بیت المال برای ساخت فیلمهای انحرافی و کنسرت‌های موسیقی

- سؤال ۹: مصرف بیت المال و در اختیار نهادن امکانات عمومی برای ساخت فیلمهای انحرافی اجرای تئاترهای ضد اخلاقی و کنسرت‌های موسیقی چه صورت دارد؟
- آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (قدّس سره): جایز نیست.
- آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دامت برکاته): جایز نیست.

آیت الله العظمی بهجت (دامت برکاته): جایز نیست.

آیت الله العظمی صافی گلپایگانی (دامت برکاته): واضح است که جایز نیست و نیاز به سؤال ندارد و از گناهان کبیره است.

آیت الله العظمی تبریزی (قدس سره): ظاهر سؤال شما اینست که جواب را می‌دانید و در این صورت چه نیاز به بیان است.

آیت الله العظمی سیستانی (دامت برکاته): بر فرض ثبوت این اوصاف @ لهوب بودن موسیقی جایز نیست. (۱۱۳)

موسیقی غم انگیز

سؤال ۱۰: گوش دادن به موسیقی غم انگیز چه حکمی دارد؟

همه مراجع: در موسیقی حرام تفاوتی بین شاد و غم انگیز بودن آن نیست و گوش دادن به هر دو حرام است.

(۱۱۴)

موسیقی نیرو بخش

سؤال ۱۱: اگر گوش دادن به موزیک باعث نیرو گرفتن و علاقه پیدا کردن به کار باشد حکمش چیست؟

همه مراجع: اگر از نوع موسیقی حرام باشد گوش دادن به آن جایز نیست. هر چند باعث علاقه پیدا کردن به کار شود. (۱۱۵)

موسیقی تفریحی

سؤال ۱۲: آیا استماع موسیقی و یا غنا به قصد تفریح، تفنن و گذراندن اوقات فراغت اشکال دارد؟

همه مراجع: اگر از نوع موسیقی حرام باشد گوش دادن به آن جایز نیست. هر چند به منظور هدف یاد شده باشد.

(۱۱۶)

موسیقی کوتاه

سؤال ۱۳: آیا گوش دادن به موسیقی، (حد و اندازه و زمان) مشخص دارد؟

برای مثال اگر کسی دو دقیقه به قطعه‌ای از موسیقی لهوی گوش دهد آیا مرتکب گناه شده است؟

همه مراجع: تفاوتی میان موسیقی کوتاه مدت و بلند مدت نیست. (۱۱۷)

موسیقی و فقهاء

سؤال ۱۴: اگر موسیقی یک هنر مبتنی بر اصول و قواعد علمی و تاریخیست آیا بهتر نیست فقیهان - که نه جزء عرف محسوب

می‌شوند و نه کارشناس موسیقی هستند درباره‌ی مصداق موسیقی حکم ندهند؟

تردید نیست که موسیقی، یک هنر و دانش به شمار می‌آید و دارای قواعد علمی و فرمول‌های پیچیده‌ایست و نیز تشخیص

موضوع و مصداق موسیقی حرام و حلال، بر عهده‌ی عرف و مکلف نهاده شده و وظیفه‌ی فقیهان تنها بیان و تبیین حکم است و به

هیچ وجه نظر خاص فقهی آنان در این زمینه (موضوعات) معتبر و حجت نیست؛ جز در مواردی که موضوع از موضوعات شرعی

باشد و یا شرع مقدس موضوع را با معیارهای خاص خود پایه و صدور حاکم قرار داده باشد ولی با وجود آن اشاره به چند نکته در

این راستا بایسته است:

یکم:

بسیاری از مصادیق موسیقی حرام، طوریت که همه آن را درک می‌کنند و مجتهد نیز به عنوان یک مکلف و فرد (همانند دیگران) نظر عرفی خود را بیان می‌کند و مصادیق موسیقی حرام و حلال را از یکدیگر جدا می‌سازد.
دوم:

با اندکی تأمل در رساله‌ها و استفتائات مراجع تقلید، روشن می‌شود که آنان به هیچ وجه پا به عرصه موضوع نگذاشته و در آن حکم صادر نکرده‌اند؛ بلکه تنها در حکم کلی موسیقی نظر خود را بیان نموده‌اند.

برای مثال وقتی از آنان در باره‌ی برخی از آلات موسیقی (از قبیل پیانو، گیتار، سه تار و...) سؤال می‌شود، در پاسخ می‌گویند: استفاده از آنها به طور لهوی و مناسب مجالس فساد و خوش گذرانی حرام است و تشخیص آن بر عهده‌ی عرف است. در برخی موارد نیز به طور صریح اظهار داشته‌اند که تشخیص موسیقی حرام بر عهده‌ی عرف عام است؛ نه فقیه و یا کارشناس موسیقی. (۱۱۸)

سوم:

شارع مقدس فهم و شناخت الفاظ و مفاهیمی را که دارای حکم شرعی بوده، بر عهده‌ی عرف و اگذار مرده و نظر تشخیص او را مورد تأیید خود قرار داده است (مگر در موارد خاص) (۱۱۹) و تردیدی نیست که عرف متدین و متشرع موسیقی لهوی را به خوبی می‌شناسد؛ هر چند از اصول و قواعد علمی آن هیچ گونه اطلاعی نداشته باشد.

این امر در بسیاری از موضوعات صادق است؛ برای مثال قمار، قانون و قواعد علمی دارد و مؤمنانی که از اهل قمار نیستند و از قواعد آن بی‌خبرند، قمار بودن آن را به خوبی می‌شناسند. بنا بر این لازم نیست که فقیه از قواعد دقیق و پیچیده علم موسیقی آگاهی داشته باشد تا بتواند فتوا صادر کند؛ بلکه همین اندازه برای او کافیست که دیدگاه دین را به کلیت خود بیان کند و تشخیص مصادیق و نمونه‌ها را به عرف مردم و اگذار نماید. افزون بر آنکه برخی از فقیهان از علم موسیقی و رموز و دقایق آن آگاهی داشته‌اند.

(۱۲۰)

موسیقی درمانی

سؤال ۱۶: امروزه موسیقی برای معالجه بعضی از بیماریهای روانی (مانند افسردگی، اضطراب، مشکلات جنسی و سرد مزاجی زنان) به کار می‌رود، حکم آن چیست؟

همه مراجع: اگر نظر پزشک متخصص و امین بر اینست که تنها راه معالجه و درمان آن، استفاده از موسیقی است، گوش دادن به آن مقداری که درمان بیمار اقتضا می‌کند، اشکال ندارد. (۱۲۱)

تبصره: فرض فوق بسیار نادر است و خداوند متعال در کارهای حرام - از جمله موسیقی ممنوع - شفا قرار نداده است و پاسخ یاد شده تنها هنگام ضرورت به کار می‌آید.

نمایشگاه آلات موسیقی

سؤال ۱۷: حکم تشکیل نمایشگاه آلات موسیقی چیست؟

همه مراجع: حکم نگه داری آلات موسیقی را دارد.

تشکیل خانه و هنرستان موسیقی

سؤال ۱۸: طبق برنامه‌ریزیهای اعلام شده بنا بر اینست که خانه‌ها و هنرستانهای موسیقی در شهرستانها تشکیل شود که با عکس العمل مردم مواجه شده است.

نظر حضرت عالی درباره‌ی با رواج موسیقی چیست؟

مقام معظم رهبری (دامت برکاته): آموزش موسیقی و ترویج آن برای نوجوانان با اهداف نظام جمهوری اسلامی سازگار نیست.

آیت الله بهجت (دامت برکاته): موسیقی مطرب، شنیدن و تعلیم و تعلم آن و مقارن آن حرام است.

آیت الله تبریزی (قدس سره): موسیقی لهوی تعلیم و تعلم و اجرت گرفتن برای آن حرام است و اینها مظاهر فساد است که به خاطر مسامحه بعضی از متصدیان شروع شده است.

آیت الله مکارم شیرازی (دامت برکاته): بدون شک تأسیس این گونه مراکز موجب گسترش فساد است و جایز نیست. (۱۲۲)

آموزش موسیقی

سؤال ۱۹: در برخی مراکز دولتی و حقوقی کلاسهای آموزش موسیقی و تئاتر برای دختران تشکیل شده و مربیان مرد آموزش را به عهده دارند آیا تشکیل چنین کلاسها و شرکت دختران در این کلاسها جایز است یا خیر؟

مقام معظم رهبری (دامت برکاته): نگاه کردن به نامحرم و هر گونه کاری که مستلزم حرام و موجب مفسده باشد حرام است.

آیت الله تبریزی (قدس سره): موسیقی لهوی تعلیم و تعلم و اجرت گرفتن برای آن حرام است و اینها مظاهر فساد است که به خاطر مسامحه بعضی از متصدیان شروع شده است.

آیت الله مظاهری (دامت برکاته): حرام است.

آیت الله صافی گلپایگانی (دامت برکاته): حرام است.

آیت الله مکارم شیرازی (دامت برکاته): جایز نیست. (۱۲۳)

تشویق موسیقی دانان

با توجه به آیات و روایاتی که در بحث موسیقی گذشت روشن شد که از نظر اسلام موسیقی مطرب جزء پلیدترین کارها است، تا جایی که شارع مقدس آن را در ردیف شراب و مقدمه‌ی زنا و سایر گناهان قرار داده است از لحن شدید احادیث بر می آید که انسان عاقل برای نجات از این سم کشنده در جایی که شک هم دارد اجتناب می‌نماید تا چه رسد مجالسی تحت عنوان موسیقی سنتی و اصیل ایرانی و امثال اینها را بر پا نماید و جوایزی از بیت المال مسلمین به مروجین موسیقی بدهد آیا در کشور ما مشکل مردم از جهت اقتصادی، اشتغال و بیکاری، تورم، ازدواج جوانان، فرهنگ ناب اسلامی و صدها امور دیگر حل شده تا به این کارهای باطل پردازیم؟!

بر فرض که همه مشکلات ما حل شده، مگر اسلام عزیز اجازه می‌دهد اموال مردم صرف امور پوچ و بیهوده گردد، در کجای تاریخ معتبر اسلام داریم که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و یا حضرت علی علیه السلام و سایر ائمه علیهم السلام. العیاذ بالله جلسه‌ای تحت عنوان موسیقی اصیل عربی و ... تشکیل داده و مروجین موسیقی اعم از موسیقی حرام یا مشکوک را با بیت المال تقدیر نامه و صوت و کف مورد تشویق قرار دهند.

و اینکه به فتاوی اسلام شناسان واقعی که همان علماء ربانی و مراجع عظیم الشان هستند توجه فرمائید:

سؤال ۲۰: متأسفانه برخی متصدیان فرهنگی کشور، بعضی از نویسندگان طاغوتی را تشویق کرده و یا با برپایی جشنواره‌های موسیقی هدایایی را به عنوان تشویق به موسیقی دانان می‌پردازند. آیا صرف بیت المال مسلمین در این راستا و هدایای هدایا از بیت

المال به این گونه افراد جایز است و اساساً این حرکات در نظام اسلامی چه صورت دارد؟
 مقام معظم رهبری (دامت برکاته): صرف بیت المال باید طبق موازین قانونی و شرعی صورت پذیرد.
 آیت الله تبریزی (قدس سره): تشویق کسانی که موسیقی لهوی می‌زنند حرام است و کسی که اموال عمومی را صرف آنها می‌کند ضامن است و نزد خداوند متعال مسؤول اعمالش می‌باشد و باید توجه کند و گرنه در آخرت مسؤول خواهد بود.
 آیت الله صافی گلپایگانی (دامت برکاته): موسیقی متداول فعلی به تمام اقسامه حرام است و تعلیم و تعلم و صرف بیت المال مسلمین در این گونه امور حرام است و موجب اشتغال ذمه مسؤولین مربوطه است.
 آیت الله مکارم شیرازی (دامت برکاته): تشویق کسانی که موسیقی می‌نوازند جایز نیست.
 آیت الله فاضل لنکرانی (قدس سره): مربوط به نظر مسؤولین است ولی به طور کلی اگر کار حرامی صورت گیرد به هیچ وجه جایز نیست.
 آیت الله مظاهری (دامت برکاته): حرام است و ضمان آور می‌باشد.
 (۱۲۴)

سؤالاتی پیرامون زنان و غنا

صدای مداحی زن

سؤال ۲۱: در برخی موارد مرثیه خوانی و یا مداحی زنان در مجلس خودشان به گونه‌ایست که صدای آنان با بلندگو به گوش مردان رهگذر می‌رسد، آیا این عمل جایز است؟
 همه مراجع (به جز مکارم): اگر صدای آنان در معرض ریبه، تلذذ و تهییج شهوت باشد جایز نیست. (۱۲۵)
 آیت الله مکارم:
 خیر، جایز نیست. (۱۲۶)

صدای گریه زن

سؤال ۲۲: حکم استماع صدای گریه زن نامحرم، چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: اگر باعث تهییج شهوت و مفسده نشود، اشکال ندارد. (۱۲۷)

صدای خنده زن

سؤال ۲۳: لبخند و خندیدن هنگام صحبت با مرد نامحرم چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: اگر خنده‌ی او طوری باشد که باعث تهییج شهوت نامحرم شود، جایز نیست. (۱۲۸)
 سؤال: شنیدن صدای خنده زنان در مجلس فامیلی و غیره، چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: اگر شنیدن آن باعث تلذذ و ترس افتادن به گناه نباشد، اشکال ندارد. (۱۲۹)

صدای تلاوت زن

سؤال ۲۴: از آنجایی که اینجانب در رشته‌ی علوم و فنون کتابت و قرائت قرآن مجید، در دانشگاه تحصیل می‌کنم و قرائت صوت

جزء درسهای اصلی می‌باشد، خواندن قرآن با صوت زیبا برای یادگیری در مقابل استاد مرد چگونه است؟ همه مراجع (به جز مکارم): اگر به صورت غنا نباشد و باعث تهییج شهوت شنونده نگردد و مفسده‌ی دیگری نیز نداشته باشد اشکال ندارد.

آیت الله مکارم:

جایز نیست. (۱۳۰)

صدای دکلمه‌ی زن

سؤال ۲۵: گوش کردن به صدای زن که به صورت شعر و دکلمه خوانده می‌شود و گاهی با احساسات شاعرانه نیز همراه است چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز صافی) اگر باعث تهییج شهوت و مفسده نشود، اشکال ندارد.

آیت الله صافی گلپایگانی: جایز نیست. (۱۳۱)

صدای کوکانه‌ی زن

سؤال ۲۶: آیا زن می‌تواند در برنامه‌های کودکان و امثال آن صدای خود را به لحن کودکان در بیاورد و آواز بخواند؟ آیات عظام:

امام، بهجت، صافی، فاضل و مکارم:

خیر خوانندگی زن (به هر شکلی که باشد) جایز نیست و گوش دادن به آن نیز حرام است.

آیات عظام:

تبریزی، خامنه‌ای، سیستانی، نوری و وحید:

اگر به صورت غنا نباشد و باعث تهییج شهوت شنونده نشود و مفسده‌ای بر آن مترتب نگردد اشکال ندارد و گوش دادن به آن نیز جایز است.

(۱۳۲)

همخوانی زنان

سؤال ۲۷: همخوانی زنان در سرودها، تواشیح چه حکمی دارد و آیا شنیدن آن جایز است؟ آیات عظام:

امام، تبریزی، خامنه‌ای، سیستانی، فاضل، نوری و وحید:

اگر باعث تهییج شهوت و مفسده نگردد اشکال ندارد.

آیات عظام:

بهجت، صافی و مکارم:

اگر باعث مفسده شود، حرام است و بدون آن نیز بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (۱۳۳)

جمع خوانی زن و مرد

سؤال ۲۸: همخوانی زنان و مردان در سرودها و تواشیح چه حکمی دارد؟

آیا شنیدن آن جایز است؟

آیات عظام:

امام، تبریزی، خامنه‌ای، سیستانی، فاضل، نوری و وحید:

اگر به صورت غنا نباشد و باعث تهییج شهوت نشود و مفسده‌ی دیگری نداشته باشد، اشکال ندارد.

آیات عظام:

بهجت، صافی و مکارم:

اگر باعث مفسده شود حرام است و بدون آن نیز بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (۱۳۴)

آواز زن برای شوهر

سؤال ۲۹: آیا آواز خواندن زن برای شوهرش جایز است؟

همه مراجع: اگر به صورت غنا باشد، جایز نیست. (۱۳۵)

سؤال: در شب عروسی آواز زن را بر روی نوار یا سی دی ضبط می‌کنند آیا بر زنان جایز است در روزهای دیگر آن را گوش کنند؟

همه مراجع: خیر، جواز استماع، آواز خوانی زن، مختص به شب عروسیست و گوش دادن در غیر این شب جایز نیست. (۱۳۶)

آواز شب عروسی

سؤال ۳۰: آیا جایز است زن در شب عروسی (در مجلس زنان) غنا و آواز بخواند و عده‌ای برقص و زدن بر روی میز و صندلی مشغول شوند؟ حکم چنین مجلسی از نظر شرع چیست (البته از آلات موسیقی استفاده نمی‌شود)؟
همه مراجع به جز تبریزی و خامنه‌ای: در فرض مذکور اشکال دارد.

آیت الله تبریزی: اگر مرد یا پسر ممیز در مجلس زنانه حضور نداشته باشد و از موسیقی لهوی نیز استفاده نکنند، آواز زن در مجلس زنان و رقص زن برای زنان و زدن بر میز و صندلی و مانند آن - که از آلات موسیقی محسوب نمی‌شود - اشکال ندارد.

آیت الله خامنه‌ای: اگر کیفیت زدن به شیوه‌ی متداول در عروسی‌های سنتی باشد و لهو محسوب نشود و نیز رقص زن برای زنان، باعث تحریک شهوت و یا مفسده‌ی دیگر نگردد، اشکال ندارد. (۱۳۷)

فصل هفتم؛ بیماری‌ها و امراض مربوط به موسیقی

کار اعصاب و تأثیر موسیقی بر آن

علمای علم فیزیولوژی دستگاه اعصاب انسان را به دو قسمت تقسیم کرده‌اند:

سلسله اعصاب ارتباطی و سلسله اعصاب نباتی.

سلسله اعصاب ارتباطی شامل ستون مرکزی اعصاب از نخاع گرفته، نیمکره‌های مغز و نیز اعصاب محیطی می‌باشد و سلسله اعصاب نباتی شامل سیستم سمپاتیک و پاراسماتیک می‌باشد.

سیستم اعصاب سمپاتیک فقط از ابتدای ستون فقرات آغاز گردیده و دنباله‌ی آن به سایر اعضا پخش می‌گردد. اما سلسله اعصاب

پاراسماتیک از مغز و دماغ شروع شده و بعد از ستون فقرات گذشته به موازی سمپاتیک به تمام بدن تقسیم می‌گردد. عمل سمپاتیک عبارت است از تنگ کردن رگ‌ها، اتساع عضلات صاف، جلوگیری از ترشح، فشار خون و کار پاراسماتیک گشاد کردن رگ‌ها، انقباض عضلات صاف، ایجاد ترشح و تقلیل فشار خون می‌باشد.

پاراسماتیک پس از این که از دماغ و مخ جدا شده همینکه به سمپاتیک، یعنی همان اعصابی که از ستون فقرات شروع می‌شود مصادف شده از همان جا این دو عصب به موازات یکدیگر به تمام بدن دوش به دوش و همراه یکدیگر حرکت می‌کنند و چون اعمال این دو عصب مخالف یکدیگر است تا هنگامی که تحریکاتی از خارج بر آنها وارد نیاید و هر دو به موازات یکدیگر کار می‌کنند تعادل بدن را حفظ نموده و این تعادل در صحت و سلامتی روحی و جسمی انسان مدخلیت تام دارد. ولی هر گاه یکی از این دو تعادل و توازن خود را از دست داد آن گاه به نسبت عدم تعادل هر یک اختلال روانی و کالبدی (روحی و جسمی) برای شخص ایجاد می‌نماید.

کار حساسه‌ی اعصاب سمپاتیک ایجاد امور فعاله بدن است از قبیل بیداری و جدیت و فعالیت در کارها (که در اصطلاح طب قدیم، با صاحب آن را حرارتی مزاج و خون گرم می‌نامند). ولی کار حساسه‌ی اعصاب پاراسماتیک درست مخالف سمپاتیک است یعنی عمل آن ایجاد سستی، خواب، غفلت، سهو و نسیان، اندوه، حزن، بیهوشی، نزع و بالاخره مرگ است.

وقتی که از خارج تحریکاتی در درون اعصاب شروع می‌شود اعصاب سمپاتیک یا پاراسماتیک به میزان تحریکات خارجی تعادل خود را از دست داده پایین یا بالا می‌روند، بدیهیست به هر اندازه که فاصله بین این دو سیستم اعصاب ایجاد شود به همان اندازه نگرانی‌های روانی، اغتشاشات فکری و خلاصه عدم تعادل روحی آغاز می‌شود.

از جمله علل تحریکات خارجی که عدم تعادل بین اعصاب سمپاتیک و پاراسماتیک ایجاد می‌کند ارتعاشات موسیقی است، موسیقی وقتی که به آهنگ‌های نشاط انگیز یا نوارهای حزن انگیز و مخصوصاً اگر با ارتعاشات عجیب و غریب موسیقی (سمفونیک) همراه گردد، به طور مسلم تعادل لازمی را که بایستی بین دو دسته عصب «سمپاتیک و پاراسماتیک» وجود داشته باشد بر هم زده و در نتیجه اول حساس زندگی را اعم از هضم و جذب و

دفع و ترشحات و ضربات قلب و وضع فشار مایعات بدن از جمله خون و غیره را مختل ساخته و رفته رفته شخص را به گرفتاری‌ها و امراضی نزدیک می‌سازد که طب جدید با تمام پیشرفت‌های حیرت انگیز خود اغلب موارد از مطالب آن عاجز می‌ماند (۱۳۸) و در صفحه ۶ می‌نگارد:

امراض مختلف روانی، اغتشاشات فکری، عدم تعادل روحی، انواع و اقسام دیوانگی‌ها، وفور سکت‌های قلبی و مغزی که در تمام دنیا روز به روز رو به فزونی است و فکر پزشکان بزرگ را به خود جلب نموده است، صدی نود پنج آنها نتیجه‌ی آثار همین تمدن شوم جدید است که قسمت حساس آن تعمیم موسیقی به وسیله رادیوها و ازدیاد مجالس ساز و آواز و کنسرت می‌باشد.

در اثر ایجاد سر و صداها، کنسرت‌ها، موسیقی‌های گوناگون و فیلم‌ها و کاباره‌ها و دانسینگ‌هاست که آمار دیوانگان و بیماران روانی را در تمام کشورها رو به ازدیاد رفته و هر روز بر شماره بیمارستان‌های کشورهای جهان مخصوصاً اروپا و آمریکا افزوده می‌شود.

در صفحه ۱۰ می‌نویسد:

ای کاش بشر می‌فهمید که استعمارگران به منظور تسلط بر اعصاب و نیروی فکری ملت‌ها چگونه از راه موسیقی و الکل در تحذیر و ضعف اعصاب و ایجاد اغتشاشات فکری و بیماری‌های روانی فعالیت می‌کنند و ای کاش انسان عصر اتم به خود می‌آمد که برای ساعتی کیف و عیش و نوش چگونه نیروهای فعاله خویش را با دست خود در اختیار دشمنان خود گذاشته است.

پرفسور دانشگاه کلمبیا دکتر ولف آدلر ثابت کرد که بهترین و دلکش‌ترین نواهای موسیقی شوم‌ترین آثار را روی سلسله اعصاب

انسان می‌بخشد مخصوصاً اگر هوا گرم باشد این تأثیر مخرب خیلی بیشتر می‌شود و در مناطق حاره چون عربستان و بعضی نقاط ایران منتهای سوء اثر را دارد.

دکتر آدلر رساله مفصلی در بیان زیان‌های موسیقی منتشر نموده و در آمریکا هزاران تن از مردم پیرو او شده و موسیقی را بر خود حرام نموده و لایحه مفصلی تهیه کرده و به مجلس سنای آمریکا تقدیم داشتند که برای نجات جامعه و جلوگیری از ضعف اعصاب که یکی از بدبختی‌های دنیای متمدن امروزیست لازم است هر گونه کنسرت عمومی قدغن گردد. (۱۳۹)

موسیقی موجب اخلال در دستگاه‌های مختلف بدن

موسیقی با نواهای حزن‌انگیز خود گاهی آن‌چنان تعادل بین اعصاب سمپاتیک و پاراسماتیک را از بین می‌برد که اصول زندگی حیوان یعنی جذب، دفع، هضم، ترشحات و ضربان قلب، فشار خون مایعات دیگر را مختل ساخته و شخص را به امراض مختلفی نزدیک می‌کند.

آهنگ‌های شور‌انگیز موسیقی در اثر تحریک اعصاب نباتی گاهی آن‌چنان موجب اغتشاشات روانی شده که شخص را وادار به فعالیت‌های بی‌موقع و خوشی‌های ناگهانی، خنده‌های بی‌جا گفتن سخنان مسخره آمیز می‌نماید و در اثر ادامه‌ی این عمل ممکن است کم‌کم شخص به مرض‌هایی که نوعی از جنون است مبتلا گردد. (۱۴۰)

جنون و دیوانگی

در اثر فشار شدیدی که ارتعاشات و تحریکات خارجی موسیقی روانی روی اعصاب وارد می‌کند، قدرت اندیشه و فکر را از انسان می‌گیرد.

زیرا قوه‌ی اندیشه‌ی انسان در بین ارتعاشات موسیقی زندانی می‌گردد و به تدریج منجر به اغتشاشات فکری و نگرانی‌های روحی می‌شود جایی که موسیقی نیروی خرد را فلج می‌کند و آثار جنون برای چنین افرادی پیش می‌آید و اکنون به نمونه‌هایی از این دیوانگی توجه فرمایید:

۱ - مجله روشنفکر درباره‌ی یک کنسرت موسیقی می‌نویسد:

...وقتی دخترها و پسرها آهنگ‌های تندرو، رعشه‌انگیزشان را مترنم می‌سازند سالن به لرزه می‌افتد، دخترها جیغ می‌کشند، به سر و گوش هم مشت می‌کوبند، غش می‌کنند، موهای خود را چنگ‌چنگ می‌سازند و پسرها از هوش می‌روند. همه‌ی اینها در تأثیر آهنگ‌های موسیقی در آنهاست (۱۴۱)

۲ - در جریان کنسرت پرشر و شور گروه موزیک (ولینک استونر) مردی از شدت هیجان برهنه شد و با حالت جنون آمیز بر سر و کول انبوه خلاق به راه افتاد که توسط پلیس دستگیر شد (۱۴۲)

۳ - چندی پیش (براون) خواننده انگلیسی ضمن اجرای برنامه‌ای در فستیوال موسیقی پوپ تمام لباس‌هایش را از تن بیرون آورد و در برابر جمعیتی بیش از ۱۵۰۰۰ نفر برنامه اجرا کرد. ابتدا پیراهنش را در آورد و چون تماشاگران به هیجان آمدند وی هنگام خواندن آواز به کلی لخت و عریان شد و به خواندن و رقصیدن پرداخت. در این موقع افراد پلیس خود را به صحنه رساندند و به خواننده عریان را دستگیر کردند.

(۱۴۳)

۴ - در ملبورن ۵۰۰۰۰ (پنج‌هزار) نفر بعد از گوش دادن به کنسرت موسیقی چنان آنها را به هیجان آورد ناگهان همه به هم ریختند و بدون جهت یکدیگر را زخمی و مصدوم کردند تا پلیس خود را رساند چند نفر به ضرب چاقو از پای در آمدند و به چند

دختر تجاوز شد و تعداد زیادی مجروح شدند. (۱۴۴)

- ۵- در ایالت لتیل راک، خانم ۶۴ ساله‌ای به نام نیکام به جوانی پیانو می‌آموخت نغمات موسیقی چنان در روح جوان هیجان ایجاد کرد که بدون دلیل از جا برخاست و با ۱۹ ضربه چاقو معلم موسیقی خود را از پای در آورد. (۱۴۵)
- ۶- در یک کنسرت موسیقی به دسته‌ای از جوانان برای اولین بار (هیستری (یک نوع بیماری روحی) دست داد. آنها پس از برنامه پیتلها به خیابان‌ها ریختند. اتومبیل‌ها را به آتش زدند، شیشه مغازه‌ها را شکستند و مغازه‌ها را غارت کردند و تعداد ۳۱۵ نفر از آنها از فرط هیجان غش کرده و به بیمارستان انتقال داده شدند. (۱۴۶)

کوتاهی عمر

از بسیاری از آیات قرآن کریم (۱۴۷) و روایات ائمه اطهار عَلَیْهِمُالسَّلَام. استفاده می‌شود که اعمال خیر بر وسعت رزق و طول عمر می‌افزاید. ولی گناه و لهو و لعب برکت را از بین خواهد برد و از عمر انسان می‌کاهد و چون موسیقی مطرب گناه محسوب می‌شود و معمولاً مروجین موسیقی با وضع نامناسب و عمر کوتاه از دنیا رفته‌اند.

هم اکنون اسم‌های برخی از آنها همراه با مدت عمرشان ذکر خواهد شد.

- ۱- مالی ران: استاد معروف موسیقی در حال خواندن آواز در سن ۲۷ سالگی سکنه کرد.
- ۲- پر گولوزی: نوازنده ایتالیایی در سن ۲۶ سالگی
- ۳- بلینی: نوازنده ایتالیایی در سن ۳۴ سالگی
- ۴- موریس ژوبر: نوازنده فرانسوی در سن ۴۰ سالگی
- ۵- شوسون: نوازنده فرانسوی در سن ۳۰ سالگی
- ۶- نیکلا دوگرینی: نوازنده فرانسوی در سن ۳۲ سالگی
- ۷- ژاریژه: نوازنده فرانسوی در سن ۳۷ سالگی
- ۸- مندلس: نوازنده آلمانی در سن ۳۸ سالگی
- ۹- هوگو ولف: نوازنده آلمانی در سن ۴۳ سالگی
- ۱۰- ماکس رگر: نوازنده آلمانی در سن ۴۳ سالگی
- ۱۱- موزارت: نوازنده اتریشی در سن ۳۵ سالگی
- ۱۲- شوبرت: نوازنده اتریشی در سن ۳۱ سالگی
- ۱۳- لائر: نوازنده اتریشی در سن ۴۲ سالگی
- ۱۴- حبیب سمعی: نوازنده ایرانی در سن ۴۵ سالگی (۱۴۸)

تقاضای ممنوعیت موسیقی در غرب

کسانی که عمری به دنبال ترویج موسیقی بوده‌اند امروز از عمل خویش پشیمان شده‌اند.

بر همین اساس تقاضای ممنوعیت آن را نموده‌اند.

مجله صبح در این مورد می‌نویسد:

«گروهی از والدین نوجوانان، ضمن طوماری از کنگره‌ی آمریکا خواستند تا موسیقی «راک» و «رپ» را غیر قانونی اعلام کنند زیرا باعث از بین رفتن بچه‌های آنها می‌شود.

یکی از افراد به شبکه‌ی بی‌بی‌سی گفت که: پسر او تحت تأثیر یکی از آهنگ‌های (رپ) قرار گرفته که خود کشی را تبلیغ می‌کند و یک پزشک نیز گفت که گوش دادن به این آهنگ‌ها باعث تضعیف حس شنوایی می‌شود. (۱۴۹)

نظر خواننده‌ی مشهور ایتالیایی درباره‌ی موسیقی

فرانکو باتیاتو یکی از خوانندگان مشهور ایتالیایی که موسیقی (راک) را رها کرده است طی اظهار نظری در مورد موسیقی راک گفت:

انسان کفایت پیام‌های برخی گروه‌های راک را گوش دهد تا شیطان پرست شود. وی افزود: بسیاری از گروه‌های راک دچار نوعی تشنج رفتاری شده و پیام‌های شیطانی را در موسیقی خود وارد می‌کنند. در جهان امروز واقعیت‌ها با حماقت و بی‌کفایتی اعلام می‌شود و لذا جوانان را باید مطلع کرد. او که به عارف موسیقی ایتالیایی مشهور شده است در حال حاضر طرفداران زیادی دارد. باتیوتا تنها خواننده‌ی غربیست که برای پاپ رهبر کلیسای کاتولیک واتیکان آواز خوانده است. (۱۵۰)

رئیس انجمن شهر کوتابارو مرکز ایالت کلانتان مالزی رقص و آواز را ممنوع کرد. ایشان گفت: مقامات دولتی معتقدند:

رقص و آواز منجر به رفتارهای غیر اخلاقی می‌شود. (۱۵۱)

ضررهای موسیقی بر آب

تحقیقاتی را که یک محقق ژاپنی پیرامون این مسأله (ضررهای موسیقی بر آب) نموده را بررسی می‌نماییم. البته تحقیقات او وسیع است و ما فقط بخشی از تحقیقات و پژوهش‌های موسیقی آن را که از مجله سروش جوان برای شما انتخاب شده، خدمت شما عزیزان ارائه می‌نماییم.

این تحقیقات پیرامون آب و اثرات مختلفی که از اطراف خود می‌گیرد می‌باشد.

این محقق ژاپنی به نام ن ماسارو ایی موتو» دید تازه‌ای نسبت به آب پیدا کرده که این چنین بیان می‌کند:

آب برای ما انسانها پیام بسیار مهمی دارد، آب به ما می‌گوید:

نگاه بسیار عمیق تری به خود بیندازیم.

اگر در آینه آب به خودمان نگاه کنیم پیامش را با شفافیت و وضوح شگفت‌انگیزی در خواهیم یافت. می‌دانیم که حیات بشر با کیفیت آب ارتباط مستقیم دارد. چه آبی که درون بدن ماست و چه آبی که اطراف ما را احاطه نموده است.

«ایی موتو» یافته‌های خود را در کتاب بسیار مهمی منتشر کرده که نتیجه‌ی پژوهش‌های وی در سطح بین‌المللی است.

آقای ایی موتو با استفاده از مدارک مبتنی بر واقعیات نشان می‌دهد که نیروهای ارتعاش انسان مثل افکار، کلام، تصورات و موسیقی بر ساختار مولکولی آب اثر می‌گذارد. توجه شما را به این مطلب جلب می‌کنم که: بدن ما از هفتاد درصد آب تشکیل یافته و همین میزان از سطح زمین را نیز تشکیل می‌دهد. آب سرچشمه حیات در کره ماست کیفیت و سلامت آن برای هر یک از اشکال حیات بی‌اندازه مهم است.

بدن انسان شباهت زیادی به یک اسفنج دارد که از تریلیاردها حفره به نام سلول تشکیل شده که مایعات را در خود نگه می‌دارد. ارتباط کیفیت زندگی ما با کیفیت آب در بدنمان کاملاً مستقیم است.

آب مایعیست بسیار انعطاف پذیر، شکل فیزیکی خود را با هر محیطی که در آن قرار بگیرد وفق می‌دهد، اما علاوه بر ظاهر فیزیکی شکل مولکولی آب هم تغییر می‌کند.

انرژی یا ارتعاشات محیط باعث تغییر شکل مولکولی آب می‌شود، از این نظر آب نه تنها قابلیت بازتاباندن محیط را دارد - آن هم به طریقی که می‌بینیم - بلکه محیط خود را در سطح مولکولی هم انعکاس می‌دهد. آقای «ایمی موتو» با به کار گیری یک شیوه خاص عکس برداری، تغییرات مولکولی آب را برای ما قابل رؤیت نموده. او قطره‌های آب را منجمد می‌کند، سپس آنها را در زیر میکروسکوپی که زمینه تیره رنگ و قابلیت عکسبرداری دارد، مورد مطالعه قرار می‌دهد. کار او تنوع ساختاری مولکول آب و تاثیر محیط را بر روی آن به روشنی نشان می‌دهد. آقای ایمی موتو تصمیم گرفت تاثیر موسیقی را در شکل گیری بلورهای آب مورد مطالعه قرار دهد. شیشه آب مقطر را بین دو بلندگو قرار داد و برای آن چند ساعت موسیقی پخش کرد، صبح روز بعد آب را منجمد نموده و از بلورها عکس گرفت؛ عکس‌ها تاثیر بازتابهای حیرت انگیز آب را مورد توجه او قرار داد، او وقتی موسیقی هوی متال - که از موسیقی‌های پر ارتعاش است - برای آب پخش کرد و از بلورهای آب عکس گرفت متوجه شد که بلورهای آب شکسته شده‌اند و شکل منظمی که بلورهای آب داشته از بین رفته و نابود شده است.

(۱۵۲)

حال شما دقت بفرمایید بدن ما که از ۷۰ درصد آب تشکیل شده و در تمامی سلولهای ما نیز وجود دارد، وقتی موسیقی‌های مبتذل و طرب آور با آن برخورد کند روی آنها چه تأثیرات مخرب و نابود کننده‌ای خواهد گذاشت؟ دیگر قضاوت و داوری را به عهده‌ی فکر باز و شکوفای خودتان می‌گذاریم که انشاء الله با فهم و اندیشه والای خود تصمیم زیبایی نسبت به این دستور شرع مقدس اسلام بگیرید.

فصل هشتم؛ داستانهای پیرامون موسیقی و غنا

۱ - حضور عالم درباری به مجلس مطرب استاندار اموی

شعبی، که از فقهای اهل تسنن و از تابعین محسوب است و یکی از قاضیان خلفای بنی امیه بود، اسمش ابو عمرو عامر بن شراحیل کوفی است، وارد شد بر بشار بن مروان که والی عراق از طرف برادرش عبدالملک بن مروان (خلیفه‌ی اموی) بود و نزد او کنیزی بود که در دامنش عودی (که از وسایل موسیقی است) داشت. هنگامی که شعبی وارد شد دستور داد آن کنیز عودش را کنار گذاشت، پس از آن شعبی به او گفت:

سزاوار نیست برای امیر که از بنده‌ی خودش شرم کند.

او هم جواب داد:

راست گفتمی! سپس به آن کنیز گفت:

بیاور آنچه نزد توست.

آن کنیز هم عودش را گرفت به نواختن و آوازه خواندن کرد. (۱۵۳)

۲ - مامون و مطرب پسر و دختر

برای مامون (خلیفه‌ی عباسی) گروهی از آوازه خوانان موسیقی بودند و در آنها جوانی به نام سوسن بود که زیبایی داشت. روزی آوازه‌ای می‌خواند که یکی از کنیزانش نظرش به او (سوسن) افتاد و با او در آویخت و بعداً هرگاه سوسن به آواز می‌آمد، آن کنیز

هم با سازش به نواختن مشغول می‌شد و هم آواز می‌شد و هرگاه سوسن نبود، خود داری می‌کرد، تا آنکه مامون او را تهدید کرد که حقیقت را بگوید. جواب داد:

در پس پرده با او آشنا شدم و با او در آویختم. مامون کنیزک را به آن آوازه خوان بخشید و گفت:

دیگر به من نزدیک نشو. (۱۵۴)

۳ - نهی منکر ابوبصیر از مجلس می‌گساری و موسیقی همسایه اش

از ابی بصیر است که گفت:

من همسایه‌ای داشتم که از اعوان سلطان جور بود و مالی به دست آورده بود و کنیزان مغنیه‌ای گرفته بود و پیوسته انجمنی از جماعت اهل لهو و لعب و عیش و طرب آراسته و شراب می‌خوردند و مغنیات برای او می‌خواندند و به جهت مجاورت با او پیوسته من در اذیت و صدمه بودم از شنیدن این منکرات، لاجرم چند دفعه به سوی او شکایت کردم، او مُرْتَدِع نشد و بالاخره در این باب اصرار و مبالغه‌ی بی‌حد کردم. جواب گفت مرا که: ای مرد، من مردی هستم مبتلا و اسیر شیطان و هوا و تو مردی هستی مُعافی (از اسارت شیطان رها)، پس اگر حال مرا عرضه داری خدمتِ صاحبِ یعنی حضرت صادق عَلَیْهِ السَّلَام امید می‌رود که خدا مرا از بند نفس و هوا نجات دهد.

ابوبصیر گفت:

کلام این مرد در من اثر کرد، پس صبر کردم تا گاهی که از کوفه به مدینه رفتم، چون شرفیاب شدم خدمت امام عَلَیْهِ السَّلَام حال همسایه را برای آن جناب نقل کردم.

فرمود:

وقتی به کوفه برگشتم، او به دیدن تو می‌آید، پس به او بگو جعفر بن محمد می‌گوید ترک کن آنچه را که به جا می‌آوری از منکرات الهی، تا من ضامن شوم از برای تو بر خدا بهشت را. پس چون به کوفه مراجعه کردم مردم به دیدن من آمدند، آن مرد نیز به دیدن من آمد، چون خواست برود، من او را نگاه داشتم تا آنکه منزلم از واردین خالی شد، پس او را گفتم که: ای مرد، همانا حال تو را به جناب صادق عَلَیْهِ السَّلَام عرض کردم، فرمود:

که او را سلام برسان و بگو ترک کند آن حال خود را و من ضامن می‌شوم بهشت را برای او. آن مرد از شنیدن این کلمات گریست و گفت:

تو را به خدا سوگند که جعفر بن محمد علیهما السلام چنین گفت؟ من قسم یاد کردم که چنین فرمود. گفت:

همین بس است مرا، این بگفت و برفت. پس از چند روزی که گذشت نزد من فرستاد و مرا نزد خود طلبید، چون در خانه‌ی او رفتم دیدم برهنه در پشت در است و می‌گوید:

ای ابوبصیر، آنچه در منزل خود از اموال داشتم بیرون کردم و الآن برهنه و عریانم چنانکه مشاهده می‌کنی. چون حال آن مرد را دیدم نزد برادران دینی خود رفتم و از برای او لباس جمع کردم و او را به آن پوشاندم. چند روزی نگذشت که باز به سوی من فرستاد که من علیل شده‌ام، نزد من بیا. پس پیوسته به نزد او می‌رفتم و می‌آمدم و او را معالجه می‌کردم، تا وقتی که مرگش در رسید من بر بالین او نشسته بودم و او مشغول جان‌کندن بود که ناگاه حالت غشی او را عارض شد، چون به هوش آمد گفت:

ای ابوبصیر، صاحب جعفر بن محمد علیهما السلام وفا کرد برای من به آنچه وعده فرموده بود، این بگفت و دنیا را وداع نمود.

پس از مردن او چون به سفر حج رفتم، همین که به مدینه رسیدم و خواستم خدمت امام خود شرفیاب شوم، درب خانه استیذان

(اذن) خواستم و داخل شدم، چون داخل خانه شدم یک پایم در دالان بود و یک پایم در صحن خانه که حضرت صادق علیه السلام از داخل اطلاق مرا صدا زد:
ای ابوبصیر، ما وفا کردیم برای رفیقت آنچه را که ضامن شده بودیم. (۱۵۵)

۴ - حکایت ابونصر فارابی در مجلس سیف الدوله

در اینجا بد نیست داستان حکیم و فیلسوف مسلمان شیعی، معلم ثانی، شیخ ابونصر فارابی را که در همه‌ی علوم، مجتهد و مبتکر و از جمله موسیقیدان نیز بوده بشنوید.

روزی در لباس ترک‌ها قبل از آنکه کسی او را شناسایی کند به مجلس سلطان سیف الدوله وارد شد و مجلس او محل اجتماع دانشمندان بود.

فارابی (۱۵۶) از میان جمعیت حاضرین عبور کرد تا به مسند خود سیف الدوله رسید و با همان لغت و زبان ساختگی مخصوصی که سیف الدوله با خواص درباریان سخنان خصوصی می‌گفت سخن گفت، سپس از چنجه‌ی خود یک عودی در آورد و تارهای آن را منظم کرده و بنواخت که از آن همه‌ی اهل مجلس به خنده در آمدند، سپس تارهای آن را طور دیگری تنظیم کرد و بنواخت که از آن همه‌ی اهل مجلس به گریه در آمدند، سپس تارهای آن را به شکل دیگر تنظیم کرد و بنواخت که از آن همه‌ی اهل مجلس به خواب رفتند و در حال خواب مجلس را ترک کرد و از آنجا خارج شد.
(۱۵۷)

در این قضیه ملاحظه می‌کنید یک موسیقیدان موسیقی نواز در مجلس سلطان و حاکم بر ممالک اسلامی و جمعیتی از دانشمندان چگونه روحیه‌ی همه را تحت سیطره‌ی خویش در آورد و ساعتی آنها را به هر شکلی خواست ساخت و به هر عالمی از تخیلات مورد نظرش به حرکت برد و غرق در آن نمود. این نمونه‌ی از سازندگی عمیق و موثر موسیقیست و سایر اقسام آن نیز به همین طریق و همگی جز به پرواز در آوردن روح در فضای اوهام درونی چیز دیگری نیست.
آیا این هنر عمیق مؤثر نباید مؤکداً و عمیقاً تحریم شود؟

موضوع قدرت نمایی یک موسیقی نواز بر روحیه‌ی حاکمان و سلاطین و خلفاء و فرمانفرمایان ممالک، چیز کوچکی نیست، آنها با چیره شدن بر روحیه‌های آن حاکمان صاحب قدرت، بر سرنوشت میلیون‌ها انسان چیره خواهند شد و بالاتر از آن هنگامی که وسایل انتقال صوت و امواج رادیویی و تلویزیونی به دست آنها قرار گیرد و همچنین مردم عادت به این نوع چیزها پیدا کنند. شما در فعالیت‌های مطربان و موسیقی دانان در دربارهای خلفاء و سلاطین که برخی از داستان‌های آنها را ذکر نمودیم تامل و دقت کنید و اثر سوء آن را در سرنوشت ملت بیچاره فکر کنید و بیندیشید که آیا این هنر مؤثر، مثبت، عمیق باید حرام باشد یا حلال؟
(۱۵۸)

۵ - یزید بن عبدالملک

الف: اصفهان می‌گوید:

یزید بن عبدالملک معبر خواننده را احضار کرد. معبر ترانه‌ای خواند که خلیفه را به طرب آورد و فریاد زد:
احسنت. پدر و مادرم فدایت.

دوباره معبر همان ترانه را تکرار کرد و یزید نیز گفته خود را تکرار کرد. لحظاتی بعد یزید از خود بی‌خود شد و به کنیزانش گفت:
هر کار من کردم شما هم بکنید، سپس به دورخانه می‌چرخید و کنیزان نیز می‌چرخیدند و چنین می‌خواند:

ای خانه مرا بچرخان و ای زمان مرا آرام کن! ای معشوقه من مرا رها نکن و به خاطر خدا به من رحم کن و سوگندت را فراموش نکن.

یزید آنقدر همانند کودکان به دور خانه گردید، تا بی‌حال بر روی زمین افتاد. غلامان و کنیزان به سویش رفتند و او را به اندرون بردند. (۱۵۹)

چقدر زشت و ناپسند است که خلیفه‌ای زمام امور را به دست دارد، در برابر خواننده‌ای این گونه به گرد خانه بچرخد و کنیزان و حضار او را به باد سخره و استهزاء بگیرند.

ب: مورخین پیرامون یزید بن ولید نیز نقل کرده‌اند:

هنگامی که یزید به خلافت رسید نامه‌ای به والی خودش در مدینه نوشت و از او خواست که خواننده‌ای به نام «عَطْرَد» را نزد او بفرستد خود عَطْرَد چنین می‌گوید:

بر یزید وارد شدم در حالی که در برابرش ظرف زیبایی قرار داشت که لبالب از شراب بود و مردی آن را در پیمانه می‌کرد. به خدا سوگند همین که به او سلام کردم گفت:

آیا تو عَطْرَد هستی؟ گفتم:

آری ای امیرالمؤمنین.

گفت:

ای اباهارون (لقب عَطْرَد) به دیدار تو علاقه‌مند بودم برایم بخوان.

برایش خواندم به خدا سوگند هنوز برنامه‌ام تمام نشده بود که ردائش را در آورد و خود را درون تشت شراب انداخت و ن‌قدر نوشید که عقلش زایل شد هنگامی که بیرون آمد، همانند دیوانه‌ای شده بود که عربده می‌کشید. من آن رداء را برداشتم و بیرون آمدم.

فردای آن روز نیز یزید مرا احضار کرد و من نیز برایش ترانه‌ای خواندم. یزید نیز ردایش که بر روی آن شیء همچون طلا می‌درخشید را به کناری افکند، سپس خود را درون تشت افکند و از روز گذشته بیشتر نوشید و سپس همانند مرده‌ای مست در حالی که فریاد می‌کشید بیرون آمد و به خواب رفت و من نیز جامه را برداشتم و بیرون آمدم. (۱۶۰)

این در حالیکه در مجلس غناء، دلچکان و بازیگران نیز حاضر می‌شدند و گویا این افراد نیز در شکوه این مجالس نقش به‌سزایی داشتند. یکی از این افراد اشعث بود.

گفته‌اند:

ولید بن یزید او را احضار کرد و به لباسی از پوست میمون پوشاند و دُمی بر آن آویزان کرد و به او گفت:

برقص و بخوان. (۱۶۱)

۶- در کوچه‌های بغداد

حضرت موسی بن جعفر عَلَیْهِ السَّلَام، در یکی از کوچه‌های بغداد می‌گذشت از خانه‌ای آوای زنان آوازه خوان به گوشش رسید حضرت که با تعجب و تأسف از کنار دیوار می‌گذشت کنیزکی دید که برای ریختن خاکروبه به کوچه آمد.

فرمود:

ای کنیزک این خانه مال کیست؟

عرض کرد:

مال مردی از مشاهیر این شهر به نام بشر است، فرمود او آزاد است یا بنده؟ عرض کرد:
آزاد است و بندگان زیادی دارد.

حضرت فرمود:

راست گفתי او آزاد است که چنین به لهو و لعب آغشته شده و اگر او بنده بود هرگز در برابر مولای خود چنین گستاخ نبود و مرتکب چنین گناه نمی شد.

امام از آن محل گذشت و کنیزک به خانه برگشت و سؤال و جواب را با همان بیان به (بشر) در حالی که بر سر بساط شراب نشسته بود گفت، این بیان جالب و موعظه‌ی سودمند و منطق حکیمانه آن چنان در دل او اثر گذاشت و به طوری او را تکان داد که بی‌اختیار از جای جست و با پای برهنه شتابان به کوچه آمد و به دنبال حضرت روان شد تا این که به حضرت رسید و خود را به پاهای مبارکش انداخت و بوسه داد و سپس با چهره‌ای اشک آلود گفت:

آقا! تا این دقیقه غافل بودم و در مقابل مولای خود گستاخانه رفتار می کردم و مرتکب گناه بی‌شماری شدم ولی با آن بیانی که به کنیزک فرمودید تکان خوردم و دانستم که در اشتباهم آیا توبه‌ی من قبول است؟

حضرت فرمود:

بلی اما به شرط این که از تمامی آلودگی‌ها پشیمان باشی و دیگر غمزه‌های گناه دیدگانت را خیره نکند و بهتر است آلات و وسایل لهو و لعب را به دور افکنی، او چنین کرد و از زنان مغنیه و آوازه خوان گذشت و مسیر شیطنی را عوض کرده و به راه رحمانی قدم گذاشت و بالتیجه به مقامات عالیه نائل آمد. (۱۶۲)

منابع و مأخذ

- ۱- قرآن کریم
- ۲- گناهان کبیره
- ۳- عین الحیوة
- ۴- بهشت جوانان
- ۵- مکاسب محرمة شیخ انصاری
- ۶- وسائل الشیعه
- ۷- تفسیر نمونه
- ۸- استفتائات مقام معظم رهبری
- ۹- استفتائات آیت الله فاضل لنکرانی
- ۱۰- حق الیقین
- ۱۱- فقه الرضا علیه السلام
- ۱۲- تفسیر قمی
- ۱۳- مجمع البیان
- ۱۴- تفسیر شبر
- ۱۵- جوان و موسیقی
- ۱۶- کافی

- ۱۷ - تفسیر نورالثقلین
- ۱۸ - دعائم الاسلام
- ۱۹ - مستدرک الوسائل
- ۲۰ - بحار الانوار
- ۲۱ - فرهنگ عمید
- ۲۲ - الدر المنثور
- ۲۳ - تفسیر قرطبی
- ۲۴ - صحیفه‌ی نور
- ۲۵ - روزنامه کیهان
- ۲۶ - روزنامه جمهوری اسلامی
- ۲۷ - تعلیم و تربیت در اسلام
- ۲۸ - فجر اسلام
- ۲۹ - مجموعه آثار
- ۳۰ - مبانی فقهی و روانی موسیقی
- ۳۱ - نظری به موسیقی
- ۳۲ - اجوبه الاستفتائات
- ۳۳ - مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع
- ۳۴ - پرسشها و پاسخهای دانشجویی
- ۳۵ - العروة الوثقی
- ۳۶ - استفتائات میرزا جواد تبریزی
- ۳۷ - استفتائات مکارم شیرازی
- ۳۸ - ویژه نامه فرهنگ اسلام
- ۳۹ - موسیقی از نظر دین و دانش
- ۴۰ - مناظره دکتر و پیر
- ۴۱ - تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب
- ۴۲ - موسیقی و غنا از دیدگاه اسلام
- ۴۳ - المنجد
- ۴۴ - المعجم الوجیز
- ۴۵ - المعجم الوسیط
- ۴۶ - تفسیر شریف لاهیجی
- ۴۷ - نیل الاوطار
- ۴۸ - الغدیر
- ۴۹ - جامع احادیث شیعه

۵۰ - تفسیر عیاشی

۵۱ - تفسیر جوامع الجامع

پی‌نوشت

- (۱) اقرب الموارد ماده موسق ص ۱۲۵۲
- (۲) المعجم الوجیز ص ۵۹۴
- (۳) المعجم الوسیط ص ۸۹۱
- (۴) موسیقی و غنا از دیدگاه اسلام ص ۲۶ - ۲۷
- (۵) عین الحیوة ج ۱ ص ۴۱۸
- (۶) گناهان کبیره ج ۱ ص ۲۶۵ - ۲۶۶
- (۷) مکاسب محرمة شیخ انصاری رحمه الله علیه بحث غناء
- (۸) عین الحیوة ج ۱ ص ۴۱۸
- (۹) همان ص ۴۱۸
- (۱۰) گناهان کبیره ج ۱ ص ۲۶۵ - ۲۶۶
- (۱۱) عین الحیوة ج ۱ ص ۴۱۸
- (۱۲) گناهان کبیره ج ۱ ص ۲۶۵ - ۲۶۶
- (۱۳) مکاسب محرمة ج ۱ ص ۲۱۰، بهشت جوانان ص ۳۴۳
- (۱۴) نظری به موسیقی ج ۱ ص ۲۰۶
- (۱۵) جوامع الجامع ج ۲ ص ۲۹۲
- (۱۶) گناهان کبیره ج ۱ ص ۲۶۵
- (۱۷) همان ص ۲۷۲
- (۱۸) استفتائات مقام معظم رهبری ص ۳۴۸، س ۱۱۳۰
- (۱۹) استفتائات آیت الله فاضل لنکرانی ج ۱ ص ۲۸۵، س ۱۰۰۶
- (۲۰) همان ص ۲۸۵ س ۱۰۰۵
- (۲۱) مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید ج ۱ ص ۶۵ - ۶۶
- (۲۲) جامع المسائل، مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید ج ۱ ص ۴۷ - ۴۸
- (۲۳) وسائل الشیعه کتاب تجارت باب ۲۷
- (۲۴) مانند روایت ابی بصیر از امام صادق عَلَیْهِ السَّلَام: «رَجَّعَ بِالْقُرْآنِ صَوْتَكَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ الصَّوْتِ الْحَسِينَ» و مانند مرسله‌ی ابن ابی عمیر: «إِنَّ الْقُرْآنَ نَزَلَ بِالْحُزْنِ فَأَقْرَأْهُ وَهُوَ بِالْحُزْنِ». (مستند کتاب شهادت ص ۴۶۵) (گناهان کبیره ج ۱ ص ۲۷۳)
- (۲۵) تفسیر نمونه ج ۱۷ ص ۱۹ - ۲۷
- (۲۶) گناهان کبیره ج ۱ ص ۲۷۲
- (۲۷) جوان و موسیقی ص ۶۴ - ۶۵ به نقل از داستان‌های عبرت انگیز از مجازات گناهکاران ص ۱۹۶

(۲۸) گناهان کبیره ج ۱ ص ۲۷۳

(۲۹) یکی از آلات موسیقیست شبیه سه تار که دارای دسته‌ای دراز و کاسه‌ای کوچک می‌باشد.

فرهنگ عمید ص ۴۱۷

(۳۰) کافی ج ۶ ص ۴۳۱

لَمَّا مَاتَ آدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ شَمِتَ بِهِ إِبْلِيسُ وَ قَابِيلُ، فَاجْتَمَعَا فِي الْأَرْضِ، فَجَعَلَ إِبْلِيسُ وَ قَابِيلُ الْمَعَارِفَ وَ الْمَلَاهِي شِمَاتَهُ بِآدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَكُلُّ مَا كَانَ فِي الْأَرْضِ مِنْ هَذَا الضَّرْبِ الَّذِي يَتَلَدُّ بِهِ النَّاسُ، فَإِنَّمَا هُوَ مِنْ ذَاكَ.

(۳۱) تفسیر عیاشی ج ۱ ص ۴۰، ذیل آیهی ۳۵ سوره بقره، بحار الانوار ج ۶ ص ۳۳ و وسایل الشیعه ج ۱۷ ص ۳۱۰.

كَانَ إِبْلِيسُ أَوَّلَ مَنْ نَاحَ وَ أَوَّلَ مَنْ تَغَنَّى وَ أَوَّلَ مَنْ حَرَدَا قَالَ لَمَّا أَكَلَ آدَمُ مِنَ الشَّجَرَةِ تَغَنَّى فَلَمَّا أَهْبَطَ حَرَدَا بِهِ فَلَمَّا اسْتَقَرَّ عَلَى الْأَرْضِ نَاحَ فَأَذَكَرَهُ مَا فِي الْجَنَّةِ

(۳۲) فخر اسلام ص ۱۷۷

(۳۳) مجموعه آثار ج ۱۴ ص ۳۶۵

(۳۴) حج / ۳۰

(۳۵) کافی ج ۶ ص ۴۳۱

عن ابی بصیر قال:

سألت ابا عبد الله عليه السلام عن قول الله عز و جل: «فاجتنبوا الرجس من الأوثان و اجتنبوا قول الزور» قال:

الغناء.

(۳۶) تفسیر نورالثقلین ج ۳ ص ۴۹۶، وسایل الشیعه ج ۱۲ ص ۲۲۵

عن ابی عبد الله عليه السلام قال فی قول الله عز و جل: «فاجتنبوا الرجس من الأوثان و اجتنبوا قول الزور» قال:

الرجس من الاوثان الشطرنج و قول الزور الغناء.

(۳۷) فرقان / ۷۲

(۳۸) فرقان / ۷۲

(۳۹) کافی ج ۶ ص ۴۳۱، المیزان ج ۱۵ ص ۲۶۵، دعائم الاسلام ج ۲ ص ۲۰۸ ح ۷۶۴ به نقل از مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۲۱۳

باب ۷۸ ح ۶.

عن ابی عبد الله عليه السلام قال فی قوله عز و جل: «و الذين لا يشهدون الزور» قال:

الغناء.

(۴۰) تفسیر قمی ج ۲ ص ۱۱۷

(۴۱) نورالثقلین ج ۴ ص ۴۱، «و لا يشهدون الزور» ای مجالس الفساق و لا يحصرون الباطل...

(۴۲) تفسیر شریف لاهیجی ج ۳ ص ۳۵۳

(۴۳) لقمان / ۶ و ۷

(۴۴) کافی ج ۶ ص ۴۳۱، عن ابی جعفر عليه السلام قال:

سمعتہ يقول:

الغناء مما وعد الله عز و جل عليه النار و تلا هذه الآية: «و من الناس من يشتري لهو الحديث ليضل عن سبيل الله به غير علم و يتخذها

هزواً اولئك لهم عذاب مهين».

- (۴۵) کافی ج ۶ ص ۴۳۳، ابا عبدالله عَلَیْهِ السَّلَام، يقول الغناء مجلس بان ينظر الله الى اهله و هو مما قال الله عز و جل: «و من الناس من يشتري لهو الحديث ليضل عن سبيل الله».
- (۴۶) اسراء / ۳۸
- (۴۷) کافی ج ۶ ص ۴۳۲ و مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۲۲۱
- (۴۸) گناهان کبیره ج ۱ ص ۲۶۷
- (۴۹) حق الیقین ص ۵۶۵
- (۵۰) لقمان / ۶
- (۵۱) فقه الرضا عَلَیْهِ السَّلَام ص ۳۸ به نقل از مستدرک ج ۱۳ ص ۲۱۳ باب ۷۸ ح ۹ ط بیروت
- (۵۲) تفسیر قمی ج ۲ ص ۱۶۱
- (۵۳) مجمع البیان ج ۸ ص ۳۱۳
- (۵۴) تفسیر شبر ص ۳۹۱ ط بیروت.
- (۵۵) مؤمنون / ۳
- (۵۶) تفسیر نورالثقلین ج ۳ ص ۵۳۹، بحارالانوار ج ۷۶ ص ۲۴، سوره مؤمنون / ۳
- (۵۷) نجم / ۵۹ - ۶۱
- (۵۸) موسیقی و غنا از دیدگاه اسلام ص ۱۲۲ به نقل از البشائر ج ۳ ص ۴۵۴
- (۵۹) الغدیر ج ۸ ص ۶۸
- (۶۰) مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۲۱۹ چ جدید و چ قدیم ج ۲ ص ۴۵۸، نیل الاوصار ج ۸ ص ۲۶۲، درالمنثور ج ۲ ص ۳۲۳.
- (۶۱) کافی ج ۶ ص ۴۳۳، «بیت الغناء لا تومن فيه الفجیعه و لا تجاب فيه الدعوه و لا یدخله الملك».
- (۶۲) کافی ج ۶ ص ۴۳۴، «ضرب الله العیدان نینب النفاق فی القلب کما نینب الماء الخضراء».
- (۶۳) الدر المنثور ج ۵ ص ۳۰۸، مستدرک الوسائل ج ۲ ص ۴۵۷ چ قدیم، ج ۱۳ ص ۲۱۴ چ جدید، بحارالانوار ج ۷۳ ص ۲۴۷
- (۶۴) همان ۵ ص ۳۰۸... «ایاکم و العناد فانه ینقص الحیاء و یزید فی الشهوه و یردم المروه و انه لینوب عن الخمر و یغفل ما یفعل لسکر فان کنتم لا بد فاعلین فجنبوه النساء، فان الغناء داعیه الزناء».
- (۶۵) غنا و موسیقی از دیدگاه اسلام ص ۱۴۱
- (۶۶) کافی ج ۶ ص ۴۳۲، «من انعم الله علیه بنعمه فجاء عند تلك النعمه بمزمار فقد كفرها و من اصیب بمصیبه فجاء عندك تلك المصیبه بنائحه فقد كفرها»
- (۶۷) کافی ج ۶ ص ۴۳۲، «ان الشیطان یقال له: القفندر اذا ضرب فی منزل رجل اربعین يوماً بالربط و دخل علیه الرجال وضع ذلك الشیطان کل عضو علی مثله من صاحب البیت ثم نفخ فلا یغار بعدها حتی توتی نساء ه فلا یغار».
- (۶۸) مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۲۱۸، «لا- تدخل الملائکه بیتاً فیہ خمراً او طنبور او نرد و لا- تستجاب دعاء وهم و ترفع عنهم البرکه».
- (۶۹) مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۲۱۹ چ جدید و چ قدیم ج ۲ ص ۴۵۹، تفسیر قرطبی ج ۱۴ ص ۵۴، «یحشر صاحب الطنبور یوم القیامه و هو اسود الوجه و یده طنبور من نار و فوق رأسه سبعون الف ملک ید کل ملک مقمعه یضربون راسه و وجهه و یحشر صاحب الغنا من قبره اعمی و اخرس و ابکم و یحشر الزانی مثل ذلك و صاحب المزمار مثل ذلك و صاحب الدف مثل ذلك».
- (۷۰) نظری به موسیقی ج ۲ ص ۳۲۴، به نقل از درالمنثور ج ۲ ص ۳۲۴

(۷۱) گناهان کبیره ج ۱ ص ۲۵۹، «انما حرم الله الصناعه التي هي حرام كلها التي جيء منها الفساد محضاً نظير الربط و المزامير و الشطرنج و كل ملهوبه الصلبان و الاصنام و ما اشبه ذلك الى ان قال عَلِيٌّ السَّلَامُ فحرام تعليمه و العمل به و اخذ الاجره عيله و جميع التقلب فيه من وجوه الحركات»

(۷۲) مجمع البيان ج ۸ ص ۳۱۳، «لا- يحل تعليم المغنيات و لا بيعهن و اثمانهن حرام و قد نزل تصديق ذلك في كتاب الله «و من الناس من يشتري لهو الحديث»...»

(۷۳) کافی ج ۶ ص ۴۳۴، «من نزه نفسه عن الغناء فان في الجنه شجره يأمر الله عز و جل الرياح ان تحركها لها صوتاً لم يسمع بمثله و من لم يتنزه عنه لم يسمعه».

(۷۴) جوان و موسیقی ص ۲۰ و ۲۱ به نقل از مهدی منتظر ص ۱۴۵

(۷۵) جوان و موسیقی ص ۲۲ به نقل از المخازن ج ۱ ص ۳۱۱، جامع احادیث شیعه ج ۲۲ ص ۲۴۸ ح ۳۱۹۹۱

(۷۶) صحیفه نور ج ۸ ص ۱۹۷ تا ۲۰۱

(۷۷) همان ج ۹ ص ۱۵۵

(۷۸) همان ج ۱۲ ص ۱۸۰

(۷۹) دیدار با جوانان در دومین روز دهه فجر سال ۷۷، روزنامه جمهوری اسلامی یکشنبه ۱۸ بهمن ۷۷

(۸۰) روزنامه کیهان ۸ / ۱۲ / ۱۳۷۹

(۸۱) تعلیم و تربیت در اسلام ص ۷۰ تا ص ۷۳

(۸۲) مبانی فقهی و روانی موسیقی صص ۲۰ - ۳۰

(۸۳) بی‌نظمی در این دو اعضا مشکلات زیر را به همراه دارد:

۱- اضطراب گوناگون

۲- عصبانیت

۳- سستی

۴- بی‌ارادگی

۵- سرگیجه

۶- صُراع

۷- مالیخولیا

۸- نفخ معده

۹- تحریکات قلبی

۱۰- تپش قلب

۱۱- بی‌نظمی

۱۲- آثرین صدری

۱۳- انقباضات عروقی

۱۴- اختلالات غدد ترشح داخلی و خصوصاً تخمدان و تیروئید ۱۵- اسپاسم لوله گوارشی ۱۶- آسم (تنگی نفس) ۱۷- نزله‌ی

انقباضی و ... تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب، ص ۳۸

(۸۴) هنری باروک می‌گوید:

نوعی بیماری روانی است که شخص بیمار گاهی می‌خندد و بعضی از اوقات از خود ترشروی نشان می‌دهد و گاهی گرفته و غمگین است.

(۸۵) نوعی مرض روحیست که شخص ادعاهای بی مورد کرده و خود را شریفتر و بالاتر از همه می‌داند.

(۸۶) یک نوع بیماری روانی است که مورد بحث و توجه روانکاوان است این بیماری شدت آن گاهی به جایی می‌رسد که طرف، خود را برای هلاکت خود قیام کرده، خویش را به آب و آتش می‌اندازد، مسموم می‌کند، خود را به زیر اتومبیل معشوق رها می‌کند و این بیماری گاهی شخص را به تیمارستان می‌کشاند. تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب، ص ۹۶

(۸۷) مبانی فقهی و روانی موسیقی، ص ۳۳

(۸۸) نظری به موسیقی ج ۱ ص ۱۳۱

(۸۹) همان ج ۱ ص ۱۳۳

(۹۰) همان ج ۱ ص ۱۳۴

(۹۱) همان ج ۱ ص ۱۳۴ - ۱۳۵ مراجعه شود به: سنن بیهقی ج ۱ ص ۲۲۳، نقد العلم و العلماء ابن جوزی ص ۲۵۰، تفسیر زمخشری ج ۲ ص ۴۱۱، تفسیر قرطبی ج ۱۴ ص ۵۲، ارشاد الساری ج ۹ ص ۱۶۴، درالمنثور ج ۵ ص ۱۵۱، کنز العمال ج ۷ ص ۳۳۳، تفسیر الخازن ج ۳ ص ۴۶، تفسیر شوکانی ج ۴ ص ۲۲۸، نیل الاوطار ج ۸ ص ۲۶۴، تفسیر آلوسی ج ۲۱ ص ۶۷ - ۶۸، الغدیر ج ۸ ص ۶۷ - ۷۴

(۹۲) موسیقی از نظر دین و دانش، بهشت جوانان، ص ۳۵۵ - ۳۵۶

(۹۳) موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۳۰

برادران و خواهران عزیز جهت اطلاع در مورد موسیقی غیر از کتبی که در پاورقی اسامی آنها ذکر شده به این کتاب‌ها هم مراجعه فرمایید:

۱ - راز کامیابی مردان بزرگ

۲ - تاریخ موسیقی نویسنده لرسن دلین

۳ - تاریخ موسیقی سعدی حسنی

۴ - مناظره دکتر و پیر

۵ - بناهای اجتماعی قرن‌ها

۶ - گناهان کبیره

۷ - اندیشه‌ها و اندرزها

(۹۴) موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۳۱

(۹۵) همان

(۹۶) تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب، ص ۱۳۳ و مناظره دکتر و پیر، ص ۴۵۲

(۹۷) تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب، ص ۱۳۴

(۹۸) همان، ص ۱۳۴ و مناظره دکتر و پیر، ص ۴۵۲ - ۴۵۳ و موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۵۲

(۹۹) همان، ص ۱۳۵

(۱۰۰) موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۴۷

(۱۰۱) همان (می‌خواهد قانون وراثت را هم ثابت کنند)

- (۱۰۲) همان، صفحه ۵۲
- (۱۰۳) مناظره دکتر ویپر، ص ۴۴۷
- (۱۰۴) اجوبه الاستفتائات ج ۲ ص ۴۲
- (۱۰۵) مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع ج ۳ ص ۷۹ - ۸۰
- (۱۰۶) مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع ج ۳ ص ۷۷ - ۷۸
- (۱۰۷) مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید ج ۳ ص ۸۳ - ۸۵
- (۱۰۸) مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید ج ۲ ص ۵۹ - ۶۰
- (۱۰۹) اجوبه الاستفتائات ج ۲ ص ۲۵
- (۱۱۰) مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید ج ۳ ص ۹۵ - ۹۶
- (۱۱۱) مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید ج ۳ ص ۹۱ - ۹۲
- (۱۱۲) مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید ج ۱ ص ۷۱ - ۷۲
- (۱۱۳) مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید ج ۴ ص ۱۹۹ - ۲۰۰
- (۱۱۴) پرسشها و پاسخهای دانشجویی ص ۴۷
- (۱۱۵) همان ۴۷
- (۱۱۶) همان ص ۴۷
- (۱۱۷) همان ص ۴۸
- (۱۱۸) استفتائات میرزا جواد تبریزی س ۱۰۵۹، استفتائات مکارم شیرازی ج ۲ ص ۶۹۵
- (۱۱۹) العروة الوثقی ج ۱ (التقلید) م ۶۷
- (۱۲۰) پرسشها و پاسخهای دانشجویی ص ۳۷ - ۳۸
- (۱۲۱) پرسشها و پاسخهای دانشجویی ص ۵۴
- (۱۲۲) بهشت جوانان ص ۳۷۰، فرهنگ اسلام ۲۰ / ۱ / ۷۷، ویژه نامه فرهنگ اسلام بهار ۱۳۷۸
- (۱۲۳) بهشت جوانان ص ۳۷۱، ویژه نامه فرهنگ اسلام بهار ۷۸
- (۱۲۴) بهشت جوانان ص ۳۷۲ به بعد
- (۱۲۵) پرسشها و پاسخهای دانشجویی ص ۶۹
- (۱۲۶) همان ص ۷۰
- (۱۲۷) همان ص ۷۰
- (۱۲۸) همان ص ۷۰
- (۱۲۹) همان ص ۷۰
- (۱۳۰) پرسشها و پاسخهای دانشجویی ص ۷۱
- (۱۳۱) همان ص ۷۱
- (۱۳۲) همان ص ۷۲
- (۱۳۳) همان ص ۷۲
- (۱۳۴) پرسشها و پاسخهای دانشجویی ص ۷۳

- (۱۳۵) همان ص ۷۳
- (۱۳۶) همان ص ۷۳
- (۱۳۷) همان ص ۷۴
- (۱۳۸) گناهان کبیره، ج ۱، ص ۲۶۲ - ۲۶۴ نقل از رساله‌ی تأثیر موسیقی بر اعصاب، ص ۳
- (۱۳۹) گناهان کبیره، ج ۱، ۲۶۴
- (۱۴۰) همان، ص ۴۴۵ - بهشت جوانان ص ۳۵۸
- (۱۴۱) بهشت جوانان ص ۳۵۶ - تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب نقل از مجله روشنفکر ش ۵۵۶ - ص ۲۶
- (۱۴۲) بهشت جوانان، ص ۳۵۹ - تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب نقل از مجله جوانان سال چهارم
- (۱۴۳) تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب نقل از مجله امید ایران، ش ۸۳۵، ص ۲۵
- (۱۴۴) موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۲۰ - بهشت جوانان، ص ۳۵۹
- (۱۴۵) بهشت جوانان، ص ۳۶۰ - موسیقی از نظر دین و دانش، ص ۲۰
- (۱۴۶) بهشت جوانان، ص ۳۶۰ - تأثیر موسیقی بر روان و اعصاب ص ۸۳ نقل از مجله روشنفکر ش ۷۹۰، ص ۵۴
- (۱۴۷) سوره انعام /
- ۶ - اعراف / ۹۶ - هودی ۵۲ - عنکبوت / ۴۰ - طلاق / ۲ و ۳ و ۴ - نوح / ۱۰ و ۱۲
- (۱۴۸) بهشت جوانان، ۳۶۱ - به نقل از کتاب تأثیر موسیقی بر اعصاب و روان - موسیقی از نظر دین و دانش - تاریخ موسیقی از سعدی حسنی
- (۱۴۹) بهشت جوانان، ص ۳۶۳ - به نقل از مجله صبح، ش ۷۶، آذر ۷۶، ص ۹ - نشریه شلمچه ش ۲۰ نیمه اول آذر ۷۶
- (۱۵۰) روزنامه‌ی جمهوری اسلامی، ۴ بهمن، سال ۷۷
- (۱۵۱) مجله زن، ۲۲ مهر سال ۷۴ و ۶ آبان ۷۴، ص ۷ - بهشت جوانان، ص ۳۶۴
- (۱۵۲) سروش جوان شماره ۴۲، سال چهارم.
- (۱۵۳) نظری به موسیقی ج ۱ ص ۱۱۲ به نقل از عقد الفرید ج ۶ ص ۱۴
- (۱۵۴) نظری به موسیقی ج ۱ ص ۱۱۰ - ۱۱۱ به نقل از عقد الفرید ج ۶ ص ۶۰
- (۱۵۵) نظری به موسیقی ج ۱ ص ۱۱۹ - ۱۲۰، به نقل از منتهی الآمال ج ۲ ص ۸۹ - ۹۰
- (۱۵۶) «قانون» که یکی از آلات نوازندگی موسیقی است، مبتکرش فارابی می‌باشد.
- (۱۵۷) الکنی واللقاب ج ۳ ص ۲ - ۳
- (۱۵۸) نظری به موسیقی ج ۱ ص ۱۶۶ - ۱۶۷
- (۱۵۹) الاغانی، لابی الفرج الاصفهانی ج ۱ ص ۶۸
- (۱۶۰) الاغانی ج ۳ ص ۳۰۷
- (۱۶۱) الاغانی ج ۳ ص ۳۰۷، از اوج تا فرود، نگاهی به جامعه‌ی اسلامی در عصر اموی نویسنده اسمیه العظم، ترجمه: سید مهدی علیزاده موسوی صص ۱۰۳ - ۱۰۷
- (۱۶۲) واعظ خانواده ص ۲۳ - ۲۴ به نقل از منتهی الآمال ج ۲ ص ۱۲۶

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیت های گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی

دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۰۵۲۴۰۲۳۵)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند

مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه
 ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال
 دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان
 تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶
 وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:
www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳-۲۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور
 کاربران ۲۳۳۳۰۴۵ (۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده ولی
 جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل
 و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق
 روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۰۵۳-۰۶۰۹
 به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید
 ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده
 است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار
 شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است،
 هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی
 اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رسانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از
 پیروان ما را دارد، اما تو دریچه ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بدان، نگاه می دارد و با حجت های خدای متعال،
 خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی
 همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش
 از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند
 آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

